

FAGFORBUNDET

Prinsipp- og handlingsprogram **Vedtekter med retningslinjer**

2022–2025

SIDEOVERSIKT

PRINSIPP- OG HANDLINGSPROGRAM.....	3
Prinsippprogram.....	5
Handlingsprogram.....	8
VEDTEKTER	31
RETNINGSLINJER	75

PRINSIPP- OG HANDLINGSPROGRAM

2022–2025

INNHold – Prinsippprogram og Handlingsprogram

PRINSIPPPROGRAM	5
Verdigrunnlag	5
Demokrati og politisk styring	5
Sterke faglige rettigheter	6
Rettferdige lønns- og arbeidsvilkår	6
Likestilling	6
Internasjonal solidaritet	6
Offentlige tjenester med god kvalitet.....	7
Klima og miljø	7
Allianser	7
HANDLINGSPROGRAM	8
Tariffpolitikk	8
Pensjon	10
Likestilling	12
Velferd og offentlig sektor.....	14
Livslang læring	15
Arbeidsmiljø	19
Digitalisering	23
Næringspolitikk og sysselsetting.....	23
Klima og miljø	25
Kulturelt mangfold	27
Alliansebygging	28
Solidaritet og internasjonalt arbeid	28

Prinsippprogram

Verdigrunnlag

Frihet, likhet og solidaritet er arbeiderbevegelsens bærende ideer som Fagforbundet bygger sin politikk på. Fagforbundet er en kamporganisasjon som arbeider for å videreutvikle og trygge den norske arbeidslivsmodellen og velferdsstaten.

Frihet er mye mer enn bare fravær av tvang. Frihet er trygghet, muligheter og rettigheter. Derfor er kampen for velferdssamfunnet en kamp for å gi den enkelte større frihet. Arbeid er en grunnleggende menneskerett og et viktig grunnlag for den enkeltes velferd, frihet og muligheter til utfoldelse.

Likhet er grunnlaget for menneskelig frihet. Samfunnet må derfor utformes slik at alle får likeverdige levekår, uavhengig av etnisk eller kulturell bakgrunn, alder, kjønnsidentitet, funksjonsnivå, seksuell orientering, religion eller livssyn.

Solidaritet er å stå sammen for å skape en bedre felles framtid. Kampen mot undertrykking, rasisme, hatefulle ytringer og diskriminering er en prioritert oppgave.

Gjennom omtanke, samhold og solidaritet vil Fagforbundet styrke medlemmenes lønns- og arbeidsvilkår. Det skal vi gjøre ved å sikre et seriøst og velfungerende arbeidsliv. Et solidarisk samfunn er en velferdsstat med universelle ordninger som også sikrer de som står utenfor arbeidslivet verdige og trygge liv.

Demokrati og politisk styring

Demokrati er den beste garantien for frihet, likhet og solidaritet. Et levende folkestyre sikres gjennom et desentralisert lokaldemokrati. Fagforbundet jobber for å videreutvikle samfunnets demokratiske tradisjoner gjennom nasjonal politikk, lokalt selvstyre og representasjon i folkevalgte organer. Et levende folkestyre forutsetter engasjement og deltakelse fra alle grupper i befolkningen. Tre folkevalgte forvaltningsnivåer er en forutsetning for et godt og desentralisert lokaldemokrati.

Sterke faglige rettigheter

Fagbevegelsen har over mange år opparbeidet og framforhandlet viktige rettigheter. De mest grunnleggende er organisasjonsretten, forhandlingsretten og streikeretten. Samarbeid og allianser med politiske partier og ulike organisasjoner sikrer at disse rettighetene bevares og styrkes. All rett til medbestemmelse og innflytelse må forsterkes.

Rettferdige lønns- og arbeidsvilkår

For å sikre en rettferdig fordeling av samfunnsgodene, skal Fagforbundet være en handlekraftig arbeidstakerorganisasjon som arbeider aktivt for en lønnspolitikk som reduserer lønnsforskjellene i Norge. Lønnspolitikken skal bygge på prinsippet om sentrale kollektive avtaler, likestilling og lik lønn for arbeid av lik verdi på tvers av sektor og yrke. Disse prinsippene undergraves av ordningen med lokale forhandlinger i offentlig sektor. Utdanning og livslang læring skal være en rettighet og reell mulighet for alle, uavhengig av sosial bakgrunn og økonomiske evner. Fagforbundet skal bidra til samspillet mellom økonomien, arbeidslivet og velferdsstaten for å sikre velstand, høy sysselsetting og små forskjeller. Fagforbundet mener at alle må sikres en god og verdig pensjon, uavhengig av aldersgrenser. Fagforbundet legger til grunn at det i framtida vil være viktig å sikre gode ordninger for særaldersgrenser.

Likestilling

Likestilling skal være et gjennomgående prinsipp, som sikrer alle like muligheter til arbeid, karriere og familieliv. Det er en menneskerett å ha mulighet til et godt arbeidsliv. Dette innebærer rett til hel og fast stilling, en lønn å leve av, en jobb å leve med og en verdig pensjonisttilværelse.

Internasjonal solidaritet

Fagforbundet er del av en stor internasjonal fagbevegelse med felles verdi-grunnlag. Fagbevegelsens solidaritet strekker seg utover landegrensene, til alle de som kjemper for faglige rettigheter, mot undertrykking, utbytting og nød. Et solidarisk samfunn, nasjonalt og internasjonalt, fremmer demokrati og folkestyre. Samarbeid på tvers av landegrensene ved aktiv deltakelse i den Internasjonale Arbeidsorganisasjonen (ILO) og internasjonale arbeidstakerorganisasjoner, er en forutsetning for at faglige rettigheter gjøres gjeldende for arbeidstakere i alle land.

Offentlige tjenester med god kvalitet

Fagbevegelsen har vært sentral i oppbyggingen av den norske velferdsstaten basert på solidaritet og kollektive løsninger. En sterk offentlig sektor er en forutsetning for rettferdig fordeling og for å sikre alle like muligheter til utdanning, helsetjenester, økonomisk og sosial trygghet. Offentlige tjenester eid, drevet og finansiert av det offentlige er garantisten for at alle får tilgang til tjenesten. Privatisering, konkurranseutsetting og utskilling av offentlige tjenester er ikke løsninga på framtidens utfordringer. Profitt på velferds-tjenester må forbys.

Trepartssamarbeidet er viktig for å sikre offentlige tjenester med høy kvalitet og ivareta verdiskapning og fordeling. Ved å sikre medvirkning og utvise tillit til den enkelte ansatte får man trygge, motiverte og godt kvalifiserte medarbeidere.

Klima og miljø

Livsgrunnlaget for nåværende og framtidige generasjoner sikres gjennom offentlig eierskap og kontroll over våre felles naturressurser, satsing på fornybar energi og gjennom å redusere forurensningen. En aktiv miljø- og klimapolitikk er en forutsetning for å forvalte naturressursene på en bærekraftig måte og bevare det biologiske mangfoldet. Fagbevegelsen har en sentral rolle i arbeidet for en grønn omstilling som sikrer en rettferdig fordeling av byrdene. En bærekraftig utvikling bygger også på globalt samarbeid og forpliktende internasjonale avtaler.

Allianser

Fagforbundet når sine målsettinger i samarbeid med andre. Det er viktig med et godt samarbeid med politiske partier og organisasjoner som deler Fagforbundets ideologi og verdier.

Handlingsprogram

Tariffpolitikk

Fagforbundets tariffpolitikk bygger på den frie forhandlingsretten, en solidarisk lønnspolitikk og rettferdig fordeling av samfunnsgodene. Våre tariffkrav skal ivareta alle tariffområder der vi har medlemmer og ha en bred samfunnsmessig innretning. Dette gjøres best med å ha tillitsvalgte på alle områder.

Fagforbundet støtter frontfagsmodellen, hvor konkurranseutsatt næring setter normen for inntektsutviklingen i øvrige områder. Dette krever likevel en rettferdig fordeling mellom sektorer og yrkesgrupper, for å hindre at enkelte områder systematisk får lavere lønnsvekst enn andre. Forskjellene i Norge øker. Ledere skal ikke være lønnsvinnerne i tariffoppgjørene fremover. Små lønnsforskjeller er viktig for å sikre lojaliteten til tariffsystemet.

All lønnsdannelse skal sikre en solidarisk lønnspolitikk, rettferdig fordeling og utjevning av sosiale forskjeller gjennom kollektive avtaler. Som hovedregel skal den generelle lønnsdannelsen skje gjennom kollektive sentrale avtaler.

Trepartssamarbeid er nøkkelen i den norske modellen. I offentlig sektor er trepartssamarbeidet et konstruktivt samarbeid mellom de folkevalgte, administrasjonen og de tillitsvalgte. Fagforbundet vil styrke og videreutvikle dette samarbeidet på alle nivåer i offentlig sektor. Fagforbundet jobber for at offentlige tjenester ikke blir konkurranseutsatt og privatisert. Som motsats til New Public Management vil Fagforbundet arbeide for en tillitsbasert styring og ledelse av offentlig sektor.

Arbeidsmarkeds kriminalitet og sosial dumping er et økende problem i norsk arbeidsliv, og utgjør en trussel mot velferdsstaten, det organiserte arbeidslivet og tariffavtalene. Flere arbeidsgivertilknytninger enn tidligere, setter inngåtte tariffavtaler under press. Fagforbundet vil sikre retten til arbeidskamp, blant annet streik, sympatistreik, blokade og boikott. Fagforbundet vil arbeide for å forsterke hovedavtalene og overenskomstene sin betydning og tillitsvalgtes rettigheter og plikter.

- Arbeide for å sikre at offentlig sektor krever anstendige lønns- og arbeidsvilkår for arbeidstakere i bedrifter som leverer tjenester til det offentlige.

I konkurransen om de billigste tjenestene, angripes og svekkes arbeidstakernes lønns- og arbeidsvilkår. Problemet må bekjempes for å sikre tarifflønn og pensjonsrettigheter for alle. Ved skifte av tariffavtale skal partene i den enkelte virksomhet avtale hvilke lønns- og arbeidsvilkår, samt pensjons- og forsikringsvilkår som skal videreføres. Bestemmelsene i arbeidsmiljøloven om virksomhetsoverdragelse må styrkes for å sikre arbeidstakernes bedre vern, slik at de bedre ivaretar blant annet AFP og pensjon. Dette er spesielt viktig for arbeidstakere med kort opptjeningsstid. Alle skal ha mulighet til å stå i arbeid fram til oppnådd aldersgrense.

Fagforbundet vil jobbe for at alle offentlige arbeidsgivere vedtar seriositetsbestemmelser som skjerper kravene ved utlysning av offentlige anbud, og utarbeidelse av en Norgesmodell. Fagforbundet vil kjempe for at viktige bestemmelser i avtaleverket ikke skal forringes ved skifte av tariffområde, og vil ta i bruk kampmidler om nødvendig. Streikebryteri er uakseptabelt. Streikeretten er nødvendig for å ivareta arbeidstakers interesser og må ikke svekkes gjennom bruk av tvungen lønnsnemnd.

Fagforbundet vil jobbe for at det på alle våre områder etableres et godt og systematisk partsarbeid. Selskapsformer med ulike regler for medbestemmelse krever at tillitsvalgte får nødvendig kunnskap om ulike avtaler på tidligst mulig tidspunkt. Lovfestet rett til innsyn og medvirkning i anbuds- og kontraktsforhandlinger er en forutsetning. I alle omstillingsprosesser må grunnlovens påbud om medbestemmelse følges opp. Åpenhet og demokrati i beslutningsprosesser må ivaretas på lik linje med innsynsrett og forhandlingsrett.

- Arbeide for at tillitsvalgte og ansatte sikres en reell medbestemmelse og innflytelse i saker.
- Arbeide for å sikre tillitsvalgte i alle tariffområder rett til permisjon med lønn for å ivareta sine verv.

Fagforbundet mener offentlig sektor har et spesielt ansvar for å sikre like vilkår for arbeidstakerne, og å forvalte samfunnets fellesverdier.

All arbeidsformidling skal skje vederlagsfritt og som hovedsak i offentlig regi. Innleie av arbeidstakere gjennom bemanningsbyråer undergraver norsk arbeidsliv og må avvikles. For øvrig må innleie håndteres i tråd med norsk lov- og avtaleverk og internasjonalt regelverk. Hovedregelen må være fast ansettelse og full stilling.

- Arbeide for at ILO-konvensjon nr. 94 følges opp for å sikre at det stilles krav om tariffavtale hos kontraktører og underleverandører ved anbudsinnhenting.

Arbeidsmarkedet i Norge er kjønnsdelt. I kvinnedominert sektor ser vi en utbredt deltidskultur der den enkelte arbeidstaker selv må kreve rett til hel stilling. Samtidig er det en utstrakt bruk av ekstravakter. Alt for mange stillinger lyses ut som deltidstillinger. Fagforbundet skal jobbe for en heltidskultur i hele arbeidslivet, gjennom et aktivt trepartssamarbeid.

- Fagforbundet krever en lovhjemlet rett til hel stilling.
- Fagforbundet skal jobbe for at det i statsbudsjettet avsettes penger til arbeidet med heltidskultur.

Det kjønnsdelte arbeidslivet fører også til at kvinnedominerte yrker har lavere lønn og status. Stillingsvurdering, kvotering, rekruttering til lederstillinger og kompetanseheving er viktige virkemidler i kampen for likelønn.

Fagforbundet vil arbeide for en reform som inneholder en arbeidstidsreduksjon med full lønnskompensasjon, for eksempel sekstimersdag. Reformen må ha et helhetlig perspektiv og bygge på erfaringer fra nasjonale og internasjonale forsøk. Ved revidering av Arbeidsmiljøloven vil Fagforbundet kreve at alle typer turnusordninger likestilles med skiftarbeid.

- Fagforbundet vil arbeide for lovrevisjon av normalarbeidsuken, slik at den reduseres fra 40-timers uke til 37.5-timers uke.

Pensjon

Fagforbundet vil at folketrygden skal være den sentrale bærebjelken i pensjonssystemet. Folketrygden skal ivareta alle og bidra til å utjevne økonomiske forskjeller. Fagforbundet vil at folketrygden skal sikre et minste pensjonsnivå minst på anerkjente fattigdomsnivå.

Reglene for levealdersjustering må tilpasses slik at de sikrer yngre årskull og personer som ikke kan kompensere fullt ut for levealdersjusteringen en god pensjon. Uføre må skjermes for levealdersjusteringen. De uføre må sikres en opptjening og alderspensjon på nivå med yrkesaktive. Pensjonssystemet må for yrkesaktive kompletteres med videreføring av AFP på dagens nivå, samt tjenstepensjoner, som gjør at yrkesaktive kan forvente en samlet pensjon på minst 2/3-deler av lønn etter en normal yrkeskarriere.

- Arbeide for å styrke medlemmenes pensjonsrettigheter i alle tariffområder.
- Arbeide for at uføre skjermes for levealdersjustering

Yrkesaktive som har krevende fysiske og/eller psykiske jobber, jobber der det settes helsemessige krav av sikkerhetsmessige grunner, eller har lange yrkeskarrierer, må sikres en pensjon på minst 2/3-deler av lønn fra et tidligere tidspunkt. Dette betyr at særaldersgrenser og slitertillegg/overgangstillegg må videreføres på et tilstrekkelig nivå for disse gruppene. Fagforbundet forutsetter at regler for disse gruppene blir forhandlet og videreført i tråd med det partene blir enige om. Dette må være på plass før nye aldersgrenser vedtas.

Fagforbundet mener at tjenstepensjoner skal være livsvarige og kjønnsnøytrale, og skal være en del av tariffavtalene. All inntekt skal være pensjonsgivende. Sparesatsene i obligatorisk tjenstepensjon må økes, og det må innføres obligatorisk uførepensjon.

Fagforbundet vil at behovet for pensjon til barn og etterlatte videreføres og vurderes i lys av endringene i folketrygden. Det er behov for pensjonsmessig likebehandling av ulike samlivsformer.

Fagforbundet vil, gjennom Pensjonistforbundet, arbeide for at forhandlingsrett for pensjonister på trygdeoppgjørene gjeninnføres.

Fagforbundet vil arbeide for brede fellesordninger både i privat og offentlig tjenstepensjon, og at forvaltning og administrasjon av pensjonsordningene skal skje i pensjonskasser/gjensidig eide selskaper der medlemmene har innflytelse.

- Arbeide for at samlet pensjon ved en normal yrkeskarriere skal gi en inntekstdekning på minst to tredeler av lønn. Pensjonsordningene skal være kjønnsnøytrale og livsvarige.
- Arbeide for at alle, uavhengig av lønnsnivå og stillingsstørrelse skal omfattes av lov- eller avtalefestede pensjonsordninger som sikrer en pensjon på minst to tredjedeler av inntekt.
- Arbeide for brede pensjonsordninger og forvaltning i pensjonskasser/ gjensidige selskaper.

Likestilling

Det er fremdeles store utfordringer i likestillingsarbeidet i Norge. Forskjeller i arbeids- og samfunnsliv gir ulik fordeling av inntekt, karriere og makt i menns favør. Ulik verdsetting av manns- og kvinneyrker bidrar til å opprettholde et kjønnsrelatert forsørger- og omsorgsmønster. Likestilling mellom kjønnene er en forutsetning for å oppnå like rettigheter og plikter i samfunnet, arbeidslivet og hjemmet.

Økonomisk uavhengighet er den viktigste forutsetningen for likestilling. For å sikre økonomisk selvstendighet, må arbeidet med kjønnsnøytrale pensjonsordninger, likelønn, lavlønn og retten til hele stillinger prioriteres. Fagforbundet er mot kontantstøtte, og mener ordningen er et tilbakeskritt for likestilling i arbeidslivet. Like rettigheter og plikter må også gjelde ved omsorg for barn.

- Arbeide for at kvinner og menn skal gis like muligheter til deltakelse i arbeids-, samfunns- og organisasjonsliv.
- Arbeide for at kontantstøtteordningen opphører.
- Arbeide for at likestillingsloven styrkes.

Det er mange former for diskriminering i Norge. Funksjonshemmede, innvandrere, LHBTIQ-befolkningen og etniske minoriteter er også diskriminert i det norske samfunnet. Fagforbundet tar aktivt standpunkt mot all form for diskriminering.

- Arbeide for at norskopplæringa til minoritetsspråklige styrkes og forbedres.
- Arbeide for et universelt utformet samfunn.

- Arbeide for at det innføres et tredje juridisk kjønn. Permisjonsrettigheter i forbindelse med svangerskap og fødsel har et klart kjønnsperspektiv. Dette gjelder både helseperspektivet for mor og barn, og sosial beskyttelse for mødre. Kvinner har derfor et særskilt vern i norsk lov, som skal ivareta andre forhold enn omsorgsansvaret.

Endring av rettigheter til foreldrepermisjon er omfattende, og kan ikke gjennomføres uten at både kvinners og menns stilling ivaretas. Skal fedre og medforeldre ha en reell mulighet til å ta større del av omsorgsansvaret, må retten til foreldrepenge være knyttet til egen inntekt.

- Arbeide for å øke lengden på foreldrepermisjonen, en likere deling av foreldrepermisjonen og kvinners rettigheter ved svangerskap og fødsel.
- Arbeide for at fedre/medforeldre opparbeider selvstendig rett til foreldrepenge.

ILO-konvensjonen for barsel og svangerskap (nr. 183) krever at gravide i arbeidslivet skal beskyttes, og at alle kvinner har rett til fødselspermisjon før og etter fødsel, tilgang til helseordninger og ammepauser. Det er et mål at konvensjonens målsettinger innfris.

Forskjellene i helsetilbudet for kvinner og menn medfører ulik behandling for samme sykdomsforhold. Kvinners sykdomsbilde og lidelser har lavere status, og forskning, diagnostisering, medisiner og behandling tar i for stor grad utgangspunkt i menns lidelser og sykdomsbilde. Såkalte «ubestemte helseplager» og muskel- og skjelettlidelser defineres ikke som yrkesskade-/sykdom, og utløser ikke rett til yrkesskadeerstatning. Fagforbundet mener jobbrelaterte skader og sykdommer må sidestilles med andre typer yrkesskade.

- Arbeide for at psykiske og fysiske belastningslidelser gir rett til yrkesskadeerstatning.

Vold i nære relasjoner er et alvorlig samfunnsproblem, og en krenkelse av menneskerettighetene. Personer utsatt for vold kan ha lavere yrkesdeltakelse og dårligere helse, og det er viktig at alle kommuner får oversikt over omfanget i sin kommune.

- Arbeide for at alle kommuner øker kompetansen og etablerer tiltak mot vold i nære relasjoner.

Prostitusjon defineres som kjøp og salg av seksuelle tjenester. Fagforbundet mener kommuner og andre offentlige instanser må styrke sin innsats på det forebyggende feltet og etablere tiltak for å hjelpe mennesker ut av prostitusjon. Kvinnefattigdom er den viktigste rekrutteringsmekanismen for dem som lever i prostitusjon.

- Arbeide for konkrete tiltak for å forebygge seksuelle overgrep.
- Arbeide for konkrete tiltak for å forebygge prostitusjon.

Livslang læring

Kunnskap er makt, og derfor har lik rett til utdanning alltid vært et sentralt krav for fagbevegelsen.

Å opprettholde en desentralisert skolestruktur er viktig i denne sammenheng. Utdanning skal være en rettighet og reell mulighet for alle, uavhengig av sosial bakgrunn og økonomiske evner, eller hvor du bor i landet. For å sikre livslang læring for alle må det i større grad tilrettelegges for desentralisert undervisning og digitale opplæringstilbud.

Alle må sikres lik rett til grunnskole, videregående opplæring, fagskole, høyskole- og universitetsutdanning og etter- og videreutdanning. Retten må gjelde uavhengig av om det er grunn-, etter- eller videreutdanning. Grunnskole/SFO og videregående opplæring må være gratis. Vi må ha et arbeidsliv som tar i bruk og videreutvikler den enkeltes kompetanse, og arbeidsgiver må legge til rette for fri med lønn til faglig utvikling.

Barnehagen er en viktig grunnpilar i den norske velferdsstaten. Alle barn har krav på et godt offentlig barnehagetilbud. Barnehagen skal gi trygge rammer rundt barns frie spontane lek, læring og sosialisering. Det er viktig med tidlig innsats, god omsorg, god faglig kompetanse og et tilpasset pedagogisk opplegg der barna står i sentrum. Maksprisen på barnehageplasser må holdes på et nivå som gjør at alle kan benytte seg av tilbudet.

Den offentlige fellesskolen legger grunnlaget i utdanningssystemet.

Et trygt læringsmiljø er avgjørende for den enkeltes og samfunnets utvikling. Flere yrkesgrupper i skolen er viktig for å styrke laget rundt eleven. Fagforbundet ønsker en mer helhetlig skoledag, trygge økonomiske rammer og en skole der praktisk og erfaringsbasert læring basert på mesterlæretradisjonen vektlegges, og som sikrer like muligheter for alle. Alle grunnskoleelever må få tilbud om gratis skolemat hver dag. Gratisprinsippet i fellesskolen må ivaretas.

Skolefritidsordningen (SFO) må omfatte og tilrettelegge for alle barn, og styrkes som arena for integrering, lek og læring. Barn og unge med særskilte behov må ha tilstrekkelige ressurser både på skolen og i SFO. Fagforbundet mener SFO-tilbudet må ha høy kvalitet i hele landet, og har som mål at tilbudet skal bli gratis.

Hele laget rundt barna og elevene i oppvekstsektoren må styrkes, blant annet med flere fagarbeidere. Fagforbundet mener at faglige rettigheter og plikter skal være en del av læreplanen i ungdomsskole og i videregående skole. Fraværsglene i videregående skole må evalueres for å få til en bedre praktisering.

I voksen alder er livslang læring ofte knyttet til arbeidslivet, med daglig arbeid som en viktig læringsarena. Voksnes læring er viktig som virkemiddel for sosial utjevning og økt trygghet. Fagforbundet skal være pådriver i utviklingen av utdanningstilbud og kompetansetiltak, og skal arbeide for at relevant kompetanse blir brukt av arbeidsgiver og i det enkelte arbeidsfellesskap.

Hver arbeidsplass skal ha en kompetanseplan utviklet i samarbeid med ansatte og tillitsvalgte. Alle ansatte skal ha rett til relevant kompetanseutvikling og økonomisk uttelling. Gode rammevilkår, stipend- og låneordninger og dekking av utgifter til livsopphold er en viktig forutsetning for at alle kan benytte seg av aktuelle studietilbud.

- Arbeide for at utdanning på alle nivå skal være i tråd med individets, samfunnets og arbeidslivets behov.
- Arbeide for å styrke arbeidsplassbaserte tilbud innen fagopplæring og fagskole.

- Arbeide for at arbeidsgiver tilbyr, og legger økonomisk til rette for, nødvendig kompetanseheving for alle ansatte ved reformer, omorganisering og teknologiske endringer.

Det er et stort behov for flere lære- og praksisplasser. Prinsippet om rett til læreplass må lovfestes og kvaliteten på opplæringen må sikres. Offentlige og private virksomheter må pålegges å ta inn lærlinger, for å oppfylle samfunnskontrakten som er undertegnet av arbeidslivets parter. Kvaliteten i fagopplæringen må styrkes gjennom bedre tilsyn og seriøsitetsskrav.

- Arbeide for at alle virksomheter som tar inn lærlinger må gi en garanti for at instruktør/veileder i størst mulig grad jobber sammen med lærlingen, har tid nok og kompetanse, herunder relevant fagbrev, til å sikre et godt faglig opplæringstilbud.
- Arbeide for at kontraktører og underleverandører skal være godkjente, aktive lærebedrifter.

Fagskolene skal tilby relevante utdanninger for fagarbeidere som ønsker fordypning og spesialisering i sine fag. Fagforbundet vil arbeide for en god og forutsigbar finansieringsordning. Overordnet styring og finansiering av utdanningssektoren skal være et offentlig ansvar. Fagskolens posisjon i utdanningssystemet må styrkes og gjøres mer kjent. Som en del av dette må det lages gode overgangsordninger til studier på høyskoler og universiteter. Fagforbundet vil styrke fag- og yrkesopplæring og rådgivningstjeneste i grunnopplæringen.

Yrkesfagene må være attraktive for ungdom og voksne. Kvaliteten i karriereveiledningen må styrkes, for å bidra til likeverdige, tilgjengelige og godt kjente tilbud for unge og voksne i alle livsfaser. Dette krever en rådgivningstjeneste hvor flere ansatte har yrkesfaglig bakgrunn. Flere yrkesfaglærere med relevant fagbrev må tilsettes i fag- og yrkesopplæringen.

Fagskoletilbudene må videreutvikles for å gi flere påbygningsmuligheter. Høyere yrkesfaglig utdanning må videreutvikles med fagskoletilbud som gir påbygningsmuligheter og verdsettes på lik linje som høyskole og universitet. Utdanningssystemet må åpnes ytterligere for å etablere et mest mulig sømløst system. Partene i arbeidslivet er sentrale aktører i planlegging og iverksetting av etter- og videreutdanningstiltak.

- Arbeide for å styrke og synliggjøre det offentlige fagskoletilbudet.
- Arbeide for at det opprettes flere studier gjennom Y-veien.
- Arbeide for å opprette nye fag- og svennebrev på relevante yrkesområder.
- Arbeide med å kvalitetssikre og tilrettelegge eksisterende og nye voksenopplæringsordninger.
- Arbeide for at fagbrev skal gi tilleggspoeng i samordna opptak.
- Arbeide for å styrke og synliggjøre yrkesfaglæreren i skolen.

Vi vil ha et utdanningssystem som møter framtidens kompetansebehov. Til det trenger vi fortsatt gode offentlige og desentraliserte høyskoler og universiteter som samarbeider tett med det lokale arbeidslivet. Utdanning skal være gratis, og Fagforbundet vil jobbe for økt studiestøtte og studievilkår som gir reell mulighet til å studere på fulltid. Utdanningsinstitusjonene skal tilby god og praksisnær undervisning som forbereder studentene på arbeidslivet.

Fagforbundet skal jobbe for å sikre lik tilgang på oppfølging og veiledere for alle studenter gjennom studietiden og mot opprettelsen av eliteprogrammer i grunnutdanningene ved universitet og høyskoler.

Fagforbundet arbeider for kvalitetssikring av realkompetansevurdering og dokumentasjon på alle utdanningsnivåer og i arbeidslivet. På grunnlag av slik dokumentasjon er det mulig med opptak til ulike utdanninger, og denne muligheten må bli reell.

- Arbeide for at ordningen med realkompetansevurdering gjennomgås for å oppnå lik praksis uavhengig av utdanningsinstitusjon, økt kompetanse og kapasitet i hele landet.

Forholdene må legges til rette for at arbeidslivet kan nyttiggjøre seg utdanning og arbeidserfaring til arbeidstakere med utenlandsk bakgrunn. Prosessen med godkjenning av utenlandsk utdanning må forbedres og effektiviseres.

- Arbeide for at utdanning og relevant kompetanse opparbeidet i andre land anerkjennes og godkjennes.
- Arbeide for gratis obligatorisk opplæring i norsk og samfunnskunnskap for alle minoritetsspråklige som kommer til Norge.

Det er et mål at arbeidslivet er tilrettelagt slik at flere skal kunne stå lenger i arbeid, og færre støtes ut. Det er et felles samfunnsansvar å tilby befolkningen en solid kompetanseutvikling fra barndom til alderdom. Livslang læring er en naturlig del av den enkeltes liv i samfunn og arbeid.

Arbeidsmiljø

Lovgivning for arbeidslivet skal fastlegge rammen for et godt arbeidsmiljø som ivaretar den sosiale og velferdsmessige utviklingen i samfunnet. Dette innebærer at arbeidsmiljøloven må styrkes som en vernelov. Loven skal ivareta alle arbeidstakere gjennom aktive tiltak som skal skape helsefremmende arbeidsplasser. Slike arbeidsplasser skal forebygge belastninger, sykdom og skade, samt tilby helsefremmende arbeidstidsordninger og arbeidslokaler.

- Arbeide for at alle arbeidstakere sikres en vernetjeneste uavhengig av virksomhetens størrelse.

Arbeidet med å sikre alle en trygg arbeidshverdag fri for trusler, vold og diskriminering. Dette arbeidet må intensiveres slik at risikoen reduseres. I arbeidssituasjoner med høy risiko for vold og trusler må det stilles krav om tilstrekkelig bemanning, riktig kompetanse og bruk av tekniske hjelpemidler for å øke sikkerheten. Antallet alvorlige arbeidsskader og dødsfall som skyldes arbeidsskade er ikke redusert de siste årene, dette må derfor få et større fokus.

- Arbeide for å styrke arbeidet med helse, miljø og sikkerhet (HMS).
- Arbeide for at Stortinget vedtar en nullvisjon om et arbeidsliv som ikke fører til tap av liv eller helse.

Metoo har endret holdninger i mange miljøer og hos enkeltmennesker, og flere har hevdet at kampanjen markerer et tidsskille i likestillingsarbeidet. Fagforbundet må jobbe med konkrete tiltak for å bevisstgjøre dette i egen organisasjon.

- Arbeide for å styrke tiltak for å forebygge seksuelle krenkelser og seksuell trakassering i arbeidslivet.

Alle har krav på tilrettelegging for å kunne opprettholde tilknytningen til arbeidslivet. Det skal legges vekt på den enkelte arbeidstakers muligheter og forutsetninger for inkludering i arbeidslivet. For å oppnå økt sysselsetting av personer med redusert funksjonsevne må det tilstrebes universell utforming av alle arbeidsplasser. Skal man forhindre utstøting i arbeidslivet må alle former for diskriminering, mobbing og trakassering motvirkes.

- Arbeide for en arbeidslivsreform som ivaretar samspillet mellom arbeidslivet og et godt privatliv.

For å skape et bedre arbeidsmiljø må informasjons- og skoleringsarbeidet intensiveres og forbedres. Spesielt gjelder dette temaer som varslings-, psykososialt arbeidsmiljø og ettervern for varslere. Opplæring av verne-tjenesten må også inneholde hvordan man kan forebygge seksuell trakassering på arbeidsplassen, og hvordan varslere om seksuell trakassering ivaretas. Både ledere, tillitsvalgte, verneombud og ansatte må få bedre kunnskap om problemstilling og virkemidler. For å styrke HMS-kunnskapen må det innføres en fleksibel og løpende HMS-opplæring for verneombud, arbeidsmiljøutvalgsmedlemmer og ledere utover dagens grunnopplæring.

- Arbeide for at verneombud og hovedverneombud gis nok tid og bedre vilkår for å utføre sitt arbeid.
- Arbeide for en offentlig godkjenningsordning for kurstilbydere i HMS for å forhindre useriøse aktører.

Velferd og offentlig sektor

Fagforbundet er for en sterk velferdsstat der gode og allment tilgjengelige helsetjenester, utdanning, folketrygden og andre sikringsordninger gir trygghet og forutsigbarhet for alle. Universelle offentlige ordninger sikrer likeverdighet og rettferdig fordeling. Kvaliteten i de offentlige tjenestene må videreutvikles, og det får vi best til når tjenestene drives i offentlig regi med egne ansatte.

- Arbeide for at offentlige tjenester skal utføres av egne ansatte, med høy kvalitet og forsvarlig bemanning.
- Arbeide for offentlig eierskap og folkevalgt kontroll over samfunnets infrastruktur.

- Arbeide for at det offentlige ansvar for innhenting, fremsending og omdeling av brev og pakker i hele landet ivaretas og utføres av Posten Norge AS.
- Arbeide for at det utarbeides felles etiske retningslinjer som gjelder anskaffelser av varer og tjenester i offentlig sektor.

Fagforbundet mener at sykehusene skal eies og drives av staten, supplert av tjenester fra ideelle aktører. Forvaltningsstyring må erstatte styringssystemer basert på markedstenkning. Fagforbundet vil endre finansieringssystemet, styrke de ansattes representasjon og mener at økt folkevalgt styring av sykehusene vil gi økt demokratisk legitimitet. En utvikling som styrker den regionale og lokalpolitiske innflytelsen, vil øke forvaltnings- og samfunnskompetansen i styrene. Lokalsykehusene med akuttberedskap og fødetilbud er nødvendige for å opprettholde levedyktige lokalsamfunn.

Godt samarbeid mellom kommuner og helseforetak er nødvendig for et best mulig helsevesen. Flere ansatte, med ulik kompetanse, er avgjørende for et effektivt og godt helsetilbud. Tilbudet innen psykisk helse må styrkes, både i kommuner og sykehus. De ansatte skal ha representasjon i formelle samarbeidsorganer som helsefellesskap og lignende.

Kommune- og sykehussektoren er underfinansiert. Det skaper press som fører til sentralisering og konkurranseutsetting. Sterke private aktører prøver å ta over større deler av offentlig virksomhet. Resultatet blir at de ansattes lønns-, pensjons- og arbeidsvilkår, og kompetanse forringes. I tillegg vil tjenestetilbudet til innbyggerne bli dårligere. Fagforbundet krever at bevilgningene til kommuner og sykehus står i samsvar med de oppgaver og tjenester som skal utføres. Fagforbundet ønsker en rettferdig økonomisk rammefordeling som ivaretar alle kommuner.

- Arbeide for en forpliktende økonomisk opptrappingsplan for offentlig sektor.

Den offentlige beredskapen må styrkes. Forsvaret, helsevesenet, politiet, brannvesenet og andre som har viktige trygghetsskapende oppgaver, må få økte ressurser. Det må utarbeides en nasjonal plan for produksjon av smittevernuttstyr og nødvendige medisiner. Det må bygges opp

beredskapslager over hele landet som inneholder mat, smittevernutstyr og medisiner for å sikre befolkningen i krisetider.

Økte forskjeller er et demokratisk problem, og undergraver tilliten mellom oss. Med den norske modellen som grunnmur, må det arbeides systematisk med rettferdig fordeling og likebehandling. Nødvendig omfordeling er tillits- og trygghetsskapende.

Skattesystemet er nøkkelen til rettferdig fordeling, og viktig for å utjevne inntektsforskjeller. Rettferdig beskatning og at alle bidrar er en forutsetning for velferdsstaten, og for å sikre offentlig sektor en økonomi som gjør det mulig å løse oppgavene. Skattesystemet må ikke svekke inntektsgrunnlaget for fellesskapet.

- Arbeide for regelverk, kontrollsystemer og myndighet som sikrer at offentlige midler ikke ender opp hos private aktører, i skatteparadis eller hos andre stater.

Fagforbundet er imot egenbetalingsordninger på viktige velferdstjenester. Slike ordninger bidrar til en usosial profil, og strider mot prinsippet om lik rett til tjenester.

- Arbeide for å fjerne avgifter, gebyrer og egenandeler på velferdstjenester.
- Arbeide for at tannhelse likestilles med øvrige helsetjenester.
- Arbeide for å sikre skattefradrag for store sykdomsutgifter.
- Arbeide for at alle barn under 18 år skal ha krav på gratis syns-korrigerende hjelpemidler ved behov.

De lokale NAV-kontorene og tjenestene må styrkes. Dagens sosialhjelpssatser er ikke til å leve av eller med. Skal sosialhjelpen sikres på et tilstrekkelig og forutsigbart nivå, må satsene økes. Inntektssikringen for de som har et mer varig behov for ytelser må løses på annen måte enn ved sosialhjelp.

Barnetrygden må bevares som en universell ordning, den må økes betraktelig, samt justeres årlig i tråd med prisutviklinga. Barnetrygden må holdes utenfor inntektsgrunnlaget ved utregning av sosialstønad. Gravferd er et offentlig ansvar. Kistebegravelse og kremasjon må likestilles som gravferdsform. Satsene for gravferdsstønad må bli tilstrekkelig til å dekke faktiske kostnader.

Sykelønnsordningen er et kjerneelement i den norske velferdsstaten, og Fagforbundet er imot innføring av karensdager. Personer med langvarig sykefravær som følge av alvorlig sykdom må ivaretas spesielt. Fagforbundet vil at det må utbetales feriepengene av hele sykelønnsperioden, med lik prosentsats som for feriepengene opparbeidet i arbeid.

- Arbeide for en god sykelønnsordning, og et sterkt oppsigelsesvern for sykemeldte.
- Arbeide for at Folketrygdlovens bestemmelser om friskmelding til arbeidsformidling fjernes.
- Arbeide for å fjerne karenstiden og utvide makstid på arbeidsavklaringspenger (AAP).

Pleie- og omsorgstrengende skal ha den hjelp fra det offentlige som deres livssituasjon tilsier. Det offentlige tilbudet skal sikre befolkningen tilgang på forsvarlig støtte og hjelp, uavhengig av boform.

Alle har rett til et verdig sted å bo med akseptabel, forsvarlig og trygg bostandard. Fagforbundet vil jobbe for en boligpolitikk som reduserer sosiale og geografiske forskjeller, hindrer segregering i pressområder og tilrettelegger for utvikling i hele landet. Flere må få mulighet til å eie egen bolig, og skattepolitikken må bidra til å motvirke boligspekulasjon. Boligsosiale hensyn må sikres i kommunale planprosesser, og leietakeres rettigheter styrkes.

- Arbeide for å styrke Husbankens rolle i å gi flere mulighet til å kjøpe sin egen bolig, sikre egnede boliger for uføre og eldre, og en bedre boligforsyning i mindre sentrale områder.
- Arbeide for sterkere rettigheter for leietakere, og at det bygges flere studentboliger.
- Arbeide for nye boligløsninger som i dag ikke dekkes av det kommunale botilbudet eller selveiermarkedet.
- Arbeide for å utvide muligheten for å ivareta sosiale hensyn i kommunale planprosesser.

Offentlig sektor har de siste årene vært preget av målstyring. Ansatte må stadig bruke mer tid på dokumentasjon og rapportering, fremfor å bruke sitt

faglige skjønn til å utvikle tjenestene. Styringen av offentlig sektor må baseres mer på tillit, medbestemmelse, kompetanse og tjenesteutvikling.

- Fagforbundet vil arbeide videre med en tillitsreform for hele offentlig sektor.

Digitalisering

Digitalisering fører til endringer i arbeidslivet og stiller nye krav til arbeidstakernes kompetanse. Digital omstilling må skje på en måte som ivaretar arbeidstakerrettigheter, eierskap og innsyn i data samt bevaring av den norske arbeidslivsmodellen. Det er viktig at det legges til rette for at arbeidstakerne skal kunne utføre oppgavene med ny teknologi. Derfor er det viktig å styrke den digitale kompetansen. Den teknologiske utviklingen kan bidra til økt produktivitet i offentlig sektor og bedre kvalitet på tjenestene. Samtidig må ikke digitalisering føre til utenforskap. De tillitsvalgte må få økt digital skolerung. Risiko og sårbarhet som følger med teknologiske løsninger må kartlegges.

Arbeidstakernes medbestemmelsesrett, IKT-sikkerhet og personvern må ivaretas.

Det må etableres en offentlig skytjeneste for å sikre at data i det offentlige lagres trygt. Det internasjonale arbeidet med personvern og digitalisering må styrkes. Bruk av kunstig intelligens bør skje på en transparent og åpen måte, slik at beslutninger basert på kunstig intelligens kan etterprøves.

- Arbeide for at digital infrastruktur skal eies og drives av det offentlige med egne ansatte, og bygges ut i hele landet.
- Arbeide for å opprette et offentlig tilsyn for bruk av kunstig intelligens.
- Arbeide for styrking av digital kompetanse av alle ansatte, tillitsvalgte og ledere.

Næringspolitikk og sysselsetting

I et samfunn er arbeid til alle det beste fordelingspolitiske virkemidlet. Mange støtes ut på grunn av at det stilles for høye krav til formell kompetanse, samtidig som det er en utfordring å skaffe riktig arbeidskraft. Både offentlige og private virksomheter har et ansvar for å sikre arbeidstakerne trygghet for

arbeid og inntekt, ved å tilby arbeid av varig karakter, fast ansettelse i hele stillinger og riktig opplæring. Fagforbundet må være en pådriver og stille krav om at yngre uføre og mennesker med funksjonsnedsettelse skal få en verdig behandling og at de skal få muligheten til å kunne være en del av arbeidslivet.

Kommuner og fylkeskommuner er sentrale styringsverktøy, ikke bare for velferdsordninger, men også for sysselsetting og regional fordeling. For å nå målet om arbeid til alle, er det viktig at kommunene engasjerer seg mer i sysselsettingspolitikk. I den blandingsøkonomien som det norske samfunnet bygger på, er det et gjensidig avhengighetsforhold mellom offentlig og privat virksomhet. Finansmarkedene må reguleres for å sikre politisk kontroll over økonomisk utvikling og sysselsetting.

En aktiv næringspolitikk for å sikre verdiskaping, bosetting, arbeidsplasser og en bærekraftig utvikling er avhengig av et stort engasjement fra ulike aktører. Posten Norge AS er en slik aktør, og helt nødvendig for å kunne ha levende distrikter. En politisk styrt næringsutvikling må sikres gjennom folkevalgte demokratiske beslutningsorganer.

- Arbeide for at offentlig sektor blir en viktig motor i det næringspolitiske utviklingsarbeidet.
- Arbeide for at det blir utviklet nærings- og sysselsettingsplaner i alle kommuner.

Samspeillet mellom næringsutvikling, landbruk og matproduksjon er en viktig del av distriktpolitikken. Målet er en nasjonal politikk, med lokal forankring og lokal foredling. Det potensial som ligger i fiskerier, sjømatproduksjon, forskning og utvikling fra havet knyttet til bioteknologi, samt fra landbruk, skogbruk, bergverk og mineralutvinning, er viktig både for bosetting og en bærekraftig næringsutvikling. Innbyggere i strøk med mindre befolkningstetthet må også kunne nyte godt av de muligheter ny teknologi gir befolkningen i byer og tettbygde strøk.

- Arbeide for å sikre arbeidsplasser gjennom en aktiv distriktpolitikk.
- Arbeide for å sikre og øke norsk matproduksjon.
- Arbeide for god infrastruktur som stimulerer til verdiskaping og bosetting i distriktene, herunder Nord-Norgebanen.

Klima og miljø

Framtidas miljøutfordringer krever helhetlig tenkning. Livsgrunnlaget til dagens og framtidens generasjoner må sikres, ved å ivareta naturressursene på en bærekraftig måte. Vi må bryte med dagens produksjons- og forbruksmønster, og basere økonomisk virksomhet på sirkulær ressursutnyttelse gjennom gjenvinning, ombruk og avfallsreduksjon.

- Arbeide for en helhetlig politikk som forener hensynet til miljø, sysselsetting, bosetting og velferd.
- Arbeide for økt satsing på fornybar energi, og belønningsinsentiver som gjør at energisparing foretrekkes.
- Arbeide for en overgang til en bærekraftig ressursutnyttelse basert på sirkulær økonomi gjennom gjenvinning, ombruk og avfallsreduksjon.

I løpet av de neste tiårene må Norge, og verden, omstille seg til å bli lavutslippssamfunn. For å klare dette er det helt nødvendig at Norge får til utslippsreduksjoner innenlands, i alle sektorer. Norge må også bidra til at utviklingsland kan utvikle sine samfunn på en bærekraftig måte, samtidig som de sikres ressurser til å tilpasse seg de klimaendringene vi ikke kan unngå. Det er en forutsetning for utvikling og verdiskaping at olje- og gassutvinningen over tid erstattes av andre, bærekraftige energiløsninger. Gasskraftverk som bygges i Norge skal være basert på fullrensing.

En offensiv miljøpolitikk må sees i sammenheng med utvikling av nye produksjonsformer og sysselsetting. En storstilt satsing på alternative energikilder og ny teknologi vil kreve flere i arbeid i denne sektoren.

- Arbeide for økt miljøinnsats på tvers av landegrensene.
- Arbeide for at norsk olje- og gassproduksjon trappes ned i tråd med målene i Paris-avtalen.
- Arbeide for varig vern mot petroleumsutvinning av havområdene utenfor Lofoten, Vesterålen og Senja, og andre særlig sårbare områder på norsk sokkel.

Klimapolitikk må sees i sammenheng med en aktiv næringspolitikk. Nye klimajobber må bygge på kompetansen fra de sektorene der arbeidsplasser går

tapt som følge av nødvendig omstilling. Grønne skatter skal medvirke til at det blir lønnsomt å benytte miljøvennlige varer og tjenester. Økte avgifter knyttet til forurensning, må benyttes til miljø- og energivennlige løsninger og tiltak.

- Arbeide for at alle virksomheter miljøsertifiseres.
- Arbeide for å opprette nye arbeidsplasser innenfor miljøsektoren.
- Arbeide for at grønne skatter skal være progressive og sosialt utjevne.

Miljøutfordringene er globale og krever både nasjonale og internasjonale løsninger. Rammevilkår for all virksomhet må ha internasjonale standarder som sikrer en bærekraftig utvikling. Fagbevegelsen må spille en sentral rolle i å utvikle helhetlige miljøtiltak. En offensiv satsing på alternative energikilder er nødvendig. Dette arbeidet må gå hånd i hånd med energiøkonomisering.

Utslippsreduksjon og energiøkonomisering er områder hvor man kan få best resultater gjennom å se sektorene i sammenheng. Avfallssektoren og gjenvinningstiltak gir fornybare energikilder til blant annet kollektivtrafikken. Staten må sørge for at biometangass utvinnes og utnyttes over hele landet, og bidra økonomisk til at dette kan gjennomføres. En satsning på energi-effektivisering vil gi både mindre utslipp og bedre utnyttelse av ressursene. Store deler av reduksjonen i klimagassutslipp må foretas i kommunene, og energieffektivisering vil være et viktig verktøy i denne prosessen. Privatisering og konkurranseutsetting gir svekkede styringsmuligheter og er til hinder for å utvikle offentlig sektor i en klimavennlig retning.

- Arbeide for å sikre offentlig eierskap og kontroll med avfallshåndtering.

Det er viktig med en miljømessig tilrettelagt infrastruktur med gode transportløsninger til havs, i luften og på land. Det må bygges infrastruktur for elbil-lading i hele landet. Et av de beste miljøtiltakene for å styrke kollektivtrafikken, er å heve kvaliteten og bygge ut tilbudet etter befolkningens behov og reisemønster. Staten må sette inn nødvendige midler både til investeringer og drift, slik at det blir attraktivt å reise kollektivt, uavhengig av hvor folk bor.

- Arbeide for et godt kollektivtilbud som skal eies og drives av det offentlige, med egne ansatte.

Kulturelt mangfold

Kunst og kultur tilfører samfunnet og enkeltindivider varige verdier. Kulturens rolle i samfunnet må tydeliggjøres, verdsettes og styrkes i offentlige budsjetter. Kulturloven fra 2007 pålegger stat, fylkeskommune og kommune å sørge for at alle får oppleve kultur og delta i kulturaktiviteter, men gir ingen føringer på innhold og kvalitet.

- Arbeide for at Kulturloven styrkes og konkretiseres i forskrifter.

Kulturbegrepet favner bredt, og det er viktig at det legges til rette for at hele bredden av kulturaktiviteter har tilfredsstillende møtesteder og aktivitetsarenaer. Det må legges til rette for at alle barn og unge kan være aktive på ulike kultur- og fritidsarenaer, at disse tilbudene blir lovpålagte og at de ansatte får tilbud om kompetanseutvikling.

- Arbeide for at grunnleggende kommunale kulturtilbud får tilstrekkelige ressurser til å fylle sin funksjon som møteplass og kulturarena.
- Arbeide for en god og gratis kulturskole, og fritidsklubbtillbud i alle kommuner.

Kulturtilbud utvikles i samspill mellom kunstnere, frivillige organisasjoner og det offentlige. I et stadig mer komplekst samfunn må også kulturfeltet ha kompetente aktører.

- Arbeide for at alle kommuner har nødvendig kulturfaglig kompetanse.

I et flerkulturelt samfunn må nye ressurser verdsettes og tas i bruk. Samtidig må den materielle og immaterielle kulturarven vernes, som en plattform for å forstå historien.

- Arbeide for å synliggjøre og ta i bruk ressursene i et flerkulturelt samfunn.
- Arbeide for at den samiske urbefolkningen og de nasjonale minoritetenes kultur, språk og egenart styrkes. I Norge er dette kvener/norskfinner, jøder, skogfinner, rom og romanifolket/tatere.

Alliansebygging

Fagforbundet skal arbeide for å styrke det faglig/politiske samarbeidet med politiske partier som deler Fagforbundets visjoner og mål. Det er viktig å bygge allianser med arbeidstakerorganisasjoner og andre samfunnsengasjerte aktører. Deltakelse i samfunnsdebatten både gjennom politisk ledelse og lokale tillitsvalgte er vesentlig for å nå Fagforbundets politiske mål.

Solidaritet og internasjonalt arbeid

Globalisering av økonomien, hard internasjonal konkurranse og innstramninger i offentlige budsjetter forverrer forholdene for arbeidstakere over store deler av verden. Kapitalinteresser fortrenger sosiale, menneskelige og miljømessige hensyn, og bidrar til økende forskjeller. Mange steder er retten til å organisere seg, inngå tariffavtaler og å drive faglig arbeid forbudt, eller sterkt begrenset. Gjennom faglig internasjonalt samarbeid vil Fagforbundet kjempe for å bygge en sterk fagbevegelse i alle land. Gode lønns- og arbeidsvilkår er avgjørende for å kunne forsørge familien og ha mulighet til å la barn gå på skole, og unngå barnearbeid.

- Arbeide for å sikre retten til å fagorganisere seg.

Selskaper som er involvert i krenkelser av menneskerettighetene, krenkelse av individers rettigheter i krig eller konfliktsituasjoner, i strid med folkeretten, alvorlig miljøskade eller andre grove brudd på grunnleggende etiske normer, må utestenges fra offentlige anbuds-, innkjøps- og pensjonsordninger.

Norske arbeidstakere påvirkes daglig av de beslutningene som fattes i EU, og EUs direktiver innskrenker nasjonale virkemidler mot sosial dumping og reduserer faglige rettigheter og velferdsordninger. Utviklingen av EØS-avtalen har fått et omfang som går langt utover det som ble forespeilet da avtalen ble inngått. Norske myndigheter må sørge for en offentlig utredning og en grundig gjennomgang av avtalen, for å sikre den norske arbeidslivsmodellen. Internasjonale handelsavtaler må bygge på åpenhet og demokratiske prosesser. Fagforbundet er imot mekanismer som begrenser nasjonal suverenitet og demokratisk styring og kontroll.

- Kreve at ILO-konvensjoner, norske tariffavtaler og norsk arbeidslivslovgivning gis forrang foran EU-regler.

- Kreve at norske myndigheter aktivt bruker reservasjonsretten og andre tilgjengelige virkemidler når faglige rettigheter og den norske arbeidslivsmodellen presses.
- Arbeide for at Norge ikke blir medlem i EU.
- Kreve full åpenhet rundt forhandlingene og at offentlige tjenester ikke åpnes fra norsk side for utenlandske tilbydere under TISA eller andre internasjonale handelsavtaler.

Det er millioner av flyktninger og internt fordrevne mennesker i verden, og krigshandlinger er den viktigste årsaken til dette. Internasjonal solidaritet, internasjonale konvensjoner og medmenneskelighet tilsier at Norge skal føre en human asyl- og flyktningpolitikk nasjonalt og internasjonalt. En verdig asyl- og flyktningpolitikk må være i samsvar med rådene fra FNs høy-kommissær for flyktninger (UNHCR). Uretturnerbare asylsøkere må ha tilgang på trygg og god helsehjelp og sikkerhetsnett gjennom det offentlige.

- Arbeide for at barnekonvensjonen må legges til grunn for opphold i landet.
- Arbeide for en mer human flyktningpolitikk.
- Stille seg bak den internasjonale BDS-bevegelsen (Boikott, Desinvesteringer og Sanksjoner), og arbeide for en internasjonal handelsboikott av Israel.
- Arbeide for at Norge anerkjenner Palestina som egen stat.

Fagforbundet støtter FNs forbud mot atomvåpen, og vil at norske kommuner skal signere ICANs globale opprop for et slikt forbud.

- Arbeide for at alle kommuner signerer ICAN Cities Appeal.
- Arbeide for at Norge skal signere og ratifisere det internasjonale forbudet mot atomvåpen.

Utviklingen i Nordområdene og Arktis har stor nasjonal og internasjonal betydning. Nordområdepolitikk er også nasjonal politikk. Norge har et ansvar for sosial, miljømessig, og økonomisk bærekraftig utvikling gjennom dialog og samarbeid. Gode offentlige tjenester og medvirkning fra folkevalgte organer i nord er avgjørende for både sysselsetting, næringsutvikling, samfunnsikkerhet, beredskap og bosetting i nordområdene.

HANDLINGSPROGRAM

- Arbeide for å styrke Barentssamarbeidet og folk til folk-samarbeidet.
- Arbeide for at Norge støtter arbeidet med et internasjonalt forbud mot kull, olje og gassaktivitet i Arktis.
- Arbeide for å sikre en desentralisert bosettingsstruktur gjennom å tilføre eller flytte flere statlige arbeidsplasser, god infrastruktur og høy kvalitet på offentlige tjenester til de nordligste fylkene.

VEDTEKTER

2022–2025

INNHold - Vedtekter

§ 1 Navn	33
§ 2 Formål.....	33
§ 3 Hovedorganisasjon	34
§ 4 Forbundets organisasjonsområder	34
§ 5 Likestilling.....	35
§ 6 Medlemskap	35
§ 7 Æresmedlemskap	36
§ 8 Medlemskontingent	36
§ 9 Kontingentfritak	37
§ 10 Eksklusjon og suspensjon.....	38
§ 11 Fagforeningen	39
§ 12 Når flere fagforeninger organiserer arbeidstakere hos samme arbeidsgiver.....	50
§ 13 Fylkeskretsen.....	51
§ 14 Landsmøtet	60
§ 15 Ekstraordinært landsmøte.....	64
§ 16 Landsstyret	65
§ 17 Landsstyrets myndighetsområde.....	65
§ 18 Forbundsstyret	67
§ 19 Forbundsstyrets myndighetsområde.....	67
§ 20 Yrkesseksjonene sentralt	69
§ 21 Sentralt ungdomsutvalg og sentralt pensjonist- og uføreutvalg	71
§ 22 Forbundsadministrasjon og forvaltning	72
§ 23 Konfliktfond.....	73
§ 24 Kontrollkomiteen	73
§ 25 Endring av vedtektene	74
§ 26 Avgjørelse av tvister	74
§ 27 Oppløsning	74

Vedtekter

§ 1 **Navn**

Forbundets navn er Fagforbundet.

Se retningslinjer til § 1.

§ 2 **Formål**

Fagforbundet skal være en ledende arbeidstakerorganisasjon som skal fremme medlemmenes faglige, økonomiske, arbeidsmiljømessige, sosiale og kulturelle interesser ved å organisere alle arbeidstakere innen sitt organisasjonsområde, jf. Prinsipp- og handlingsprogrammet.

Fagforbundet skal:

- 2.1 Arbeide for å sikre medlemmer reell innflytelse og medbestemmelsesrett på egen arbeidsplass og i egen arbeidssituasjon, samt å gi tillitsvalgte rett til å utføre sine verv for medlemmene.
- 2.2 Arbeide for likestilling og likeverd for alle.
- 2.3 Arbeide for å bedre livssituasjonen for alle medlemsgrupper.
- 2.4 Arbeide for å utvikle demokratiet lokalt, nasjonalt og internasjonalt, samt å sikre frihet, likhet, solidaritet og rettssikkerhet for alle mennesker.
- 2.5 Arbeide for at fagbevegelsen alltid er fri og uavhengig.
- 2.6 Arbeide for å utvikle og styrke en offentlig sektor som til enhver tid kan yte de tjenester som enkeltmennesket og samfunnet har behov for.
- 2.7 Arbeide for å ivareta særpreget og identiteten til ulike sektorer og yrkesgrupper.

- 2.8 Arbeide for å bedre medlemmenes lønns-, arbeids- og pensjonsvilkår gjennom å opprette og styrke tariffavtaler/overenskomster, samt arbeide for å allmenngjøre landsomfattende tariffavtaler.
- 2.9 Arbeide for å sikre medlemmene et godt og trygt arbeidsmiljø.
- 2.10 Ivareta medlemmenes interesser i yrkesfaglige spørsmål.
- 2.11 Påvirke utdanningene i samsvar med samfunnets utvikling og arbeide for medlemmenes anseelse og faglige standard.
- 2.12 Samarbeide med aktuelle organisasjoner i inn- og utland.

§ 3 Hovedorganisasjon

Fagforbundet er tilsluttet Landsorganisasjonen i Norge (LO).

§ 4 Forbundets organisasjonsområder

Fagforbundet organiserer alle arbeidstakere, lærlinger, selvstendig næringsdrivende, frilansere og andre oppdragstakere innen følgende områder:

- Kommunale, fylkeskommunale og interkommunale virksomheter.
- Private delvis eller helt eide offentlige helse-, sosial-, oppvekst- og omsorgsvirksomheter.
- Bank og finans.
- Postal virksomhet, herunder distribusjon, transport og logistikk.
- Kommersielle, ideelle og andre virksomheter som driver offentlige tjenester finansiert gjennom skatter og avgifter.
- Veterinærtjenester, herunder dyreklinikker og dyresykehus.
- Tannhelsetjenesten.
- Kommunale og private undervisningsinstitusjoner.
- Oppdragstakere som løser sentrale funksjoner i velferdssamfunnet.
- Boligbyggelag, borettslag og boligstiftelser.
- Frisør- og velværebransjen.
- Humanitære organisasjoner.

- 4.1 Fagforbundet organiserer ansatte i virksomheter, stiftelser og bedrifter der det er kommunal eierandel.
- 4.2 Studenter og elever i videregående opplæring som utdanner seg til yrker innenfor forbundets organisasjonsområde.

Se retningslinjer til §4.

§ 5 Likestilling

Ved valg og oppnevninger skal medlemmenes mangfold gjenspeiles. Minst 40 % av hvert kjønn skal være representert der dette er mulig. Videre tilstrebes det å få valgt representanter med minoritetsbakgrunn.

§ 6 Medlemskap

- 6.1.1 Alle innenfor forbundets organisasjonsområder kan tas opp som medlem, jf. § 4.

Se retningslinjer til § 6.1.1.

- 6.1.2 Medlemmer av andre LO-forbund kan tas opp som bimedlemmer jf. § 8.6.

Se retningslinjer til § 6.1.2.

- 6.2 Alle medlemmer i forbundet skal som hovedregel være medlem i geografisk avgrensede fagforeninger. Dette gjelder også studenter og elever.

Se retningslinjer til § 6.2.

- 6.3 Medlemmene i Fagforbundet tilsluttes fire yrkesseksjoner med bakgrunn i yrkestilhørighet:

- Yrkesseksjon helse og sosial
- Yrkesseksjon kirke, kultur og oppvekst
- Yrkesseksjon samferdsel og teknisk
- Yrkesseksjon kontor og administrasjon

Se retningslinjer til § 6.3.

6.4 De som har tatt arbeid under godkjent arbeidsstans eller er ekskludert av andre fagforbund, kan bare være medlem etter særskilt vedtak i forbundsstyret.

6.5 Personer som står tilsluttet eller representerer politiske partier, organisasjoner eller grupper som har nazistisk, fascistisk eller rasistisk formål, kan ikke være medlemmer i forbundet.

Det samme gjelder de som har opptrådt slik at forholdet faller inn under vilkårene for eksklusjon eller suspensjon, jf. § 10.1.

6.6 Innmelding og utmelding i Fagforbundet skal skje skriftlig eller elektronisk.

6.7 Overføring av medlemmer mellom LO-forbund reguleres av LOs vedtekter.

Se retningslinjer til § 6.7.

§ 7 Æresmedlemskap

Medlemmer som i spesiell grad har utmerket seg i arbeidet for forbundets interesser, kan av Forbundsstyret utnevnes til æresmedlemmer. Æresmedlemmer er fritatt for kontingent.

Se retningslinjer til § 7.

§ 8 Medlemskontingent

8.1 Medlemmer med inntektsgivende arbeid betaler 1,2 % av brutto lønn i kontingent til forbundet. Gjelder fra 1. januar 2023.

Se retningslinjer til § 8.1.

- 8.2 Landsstyret fastsetter en maksimumskontingent og minimumskontingent.
- 8.3 OUO - fondets særkontingent eller andel av kontingent fastsettes av landsstyret.
- 8.4 Premie til kollektive forsikringer kommer i tillegg til forbundets kontingent.
- 8.5 Fagforeningen får overført 0,3 % av trekkgrunnlaget (brutto lønn) til drift av foreningen.

Fagforeninger kan i årsmøte vedta en tidsavgrenset lokal tilleggs-kontingent dersom spesielle forhold tilsier det. Slik kontingent godkjennes av forbundsstyret.

Se retningslinjer til § 8.5.

- 8.6 Bimedlemmer betaler vanlig kontingent. Unntatt er premien til kollektive forsikringsordninger og OUO.

Se retningslinjer til § 6.1.2.

- 8.7 Elever, lærlinger, studenter og alders- og uførepensjonister betaler den kontingent som landsstyret fastsetter.
- 8.8 Medlemmer som skylder kontingent for mer enn 3 måneder blir strøket som medlem.

Se retningslinjer til § 8.8.

- 8.9 Ekstraordinær kontingent kan utskrives av landsstyret, jf. § 17.

§ 9 Kontingentfritak

- 9.1 Medlemmer som ikke mottar lønn/sykelønn fritas for kontingent ved: arbeidsløshet, arbeidsstans (streik og lockout), permisjoner,

attføring, rehabilitering eller verneplikt utover 1 måneds varighet. Grunnlaget for kontingentfritak må dokumenteres. Premien til kollektive forsikringer må likevel betales.

- 9.2 Særkontingent for alders- og uførepensjonister til og med det året de fyller 75 år og for pensjonister fra 75 år til og med det året de fyller 80 år fastsettes av landsstyret. Fastsatte beløp justeres i tråd med Grunnbeløpet i folketrygden hvert år som en del av Fagforbundets budsjettprosess.

Se retningslinjer til § 9.2.

- 9.3 Pensjonister er fritatt fra kontingent og kollektive forsikringer fra og med året etter de er fylt 80 år.

Se retningslinjer til § 9.3.

§ 10 Eksklusjon og suspensjon

10.1 Eksklusjon

Forbundsstyret kan ekskludere et medlem som:

- 10.1.1 Opptrer i strid med Fagforbundets vedtekter eller vedtak.
- 10.1.2 Ikke retter seg etter pålegg truffet av kompetent organ innen Fagforbundet.
- 10.1.3 Opptrer til skade for Fagforbundet.
- 10.1.4 Styret i fagforeningen, fylkesstyret og forbundsstyret behandler aktuelle eksklusjonsforslag, jfr. §§ 11.2.9 og 13.4.2. Til gyldig vedtak om eksklusjon kreves 3/4 flertall i forbundsstyret. Før saken behandles skal alle faktiske forhold utredes. Den saken gjelder, skal gis adgang til å forklare seg skriftlig og muntlig for forbundsstyret før vedtak fattes. Et mindretall kan anke vedtaket inn for overordnet organ. Vedtaket kan klages til landsstyret innen 4 uker

etter at rekommandert varsel om forbundsstyrets vedtak er mottatt av den det gjelder.

Etter søknad kan den ekskluderte igjen bli medlem dersom forbundsstyret med alminnelig flertall vedtar det.

10.2 Suspensjon

Etter de samme kriterier som for eksklusjon kan et medlem suspenderes fra tillitsverv i forbundets organer. Styret i fagforeningen, fylkesstyret og Forbundsstyret behandler aktuelle suspensjonsforslag innenfor sine respektive ansvarsområder etter vedtektene. Styret i fagforeningen kan etter de samme kriteriene også suspendere et medlem som er tillitsvalgt etter lov- og avtaleverket overfor arbeidsgiver.

Vedtak om suspensjon fattes med alminnelig flertall. Den saken gjelder skal gis adgang til å forklare seg skriftlig og muntlig før saken behandles. Vedkommende medlem og et mindretall i organet kan anke vedtaket inn for et overordnet organ. Fylkesstyret behandler anker fra styret i fagforeningen, forbundsstyret behandler anker fra fylkesstyret. Landsstyret er ankeorgan for saker som behandles av forbundsstyret. For øvrig gjelder de samme regler som for eksklusjon.

Ankefristen ved suspensjon er 4 uker fra det tidspunktet vedkommende ble gjort kjent med vedtaket.

Vedtak om suspensjon skal være tidsbegrenset og vedkommende kan ikke inneha tillitsverv i noen av forbundets organer eller være tillitsvalgt etter lov- og avtaleverket overfor arbeidsgiver.

§ 11 Fagforeningen

Fagforeningen skal ivareta og fremme forbundets interesser innen sitt virkeområde, og gjennomføre sitt arbeid i samsvar med vedtekter, prinsipp- og handlingsprogram og vedtak fattet av overordnede organ.

11.1 Organisering

11.1.1 Som hovedregel etableres det fagforeninger innenfor geografisk avgrensede områder. Fagforeningens navn skal være Fagforbundet, organisasjonsområdets navn. Ved fastsettelse av navn skal fylkeskretsen uttale seg før vedtak fattes.

Se retningslinjer til § 11.1.1.

11.1.2 Organiseringen av fagforeningen er uavhengig av arbeidsgivers organisering.

11.1.3 Fagforeningen kan vedta å opprette representantskap.

11.1.4 Fagforeningen skal sørge for at tillitsvalgtapparatet bygges opp etter de gjeldende hovedavtaler, jf. §§ 11.5.2. og 11.7.

11.2 Oppgaver

Følgende oppgaver skal ivaretas av fagforeningen i henhold til vedtektene og vedtak i overordnet organ:

11.2.1 Arbeidsoppgaver i forhold til lønns- og arbeidsvilkår, arbeidsmiljø og lov- og avtaleverket.

Se retningslinjer til § 11.2.1.

11.2.2 Likestilling og likeverd.

11.2.3 Yrkespolitisk påvirkning.

11.2.4 Yrkesorganisatorisk, yrkespolitisk og yrkesfaglige tilbud herunder etter- og videreutdanning og annen opplæring.

11.2.5 Fagligpolitisk arbeid og politisk påvirkning.

11.2.6 Medlemsverving og medlemsoppfølging.

Se retningslinjer til § 11.2.6.

- 11.2.7 Organisasjonsdriften.
- 11.2.8 Grunnleggende organisasjonsopplæring.
- 11.2.9 Behandle saker om eksklusjon/suspensjon av medlemmer, jf. § 10.
- 11.2.10 Ungdomsarbeid og pensjonistarbeid.
- 11.3 Årsmøtet
  - 11.3.1 Årsmøtet er fagforeningens høyeste organ. Det er medlemmene i fagforeningen som bestemmer hvordan de vil avholde sitt årsmøte. Årsmøtet kan sammensettes som et medlemsmøte eller som et representantskapsmøte. Årsmøtet/representantskapet velger styret og behandler andre årsmøtesaker.
  - 11.3.2 Ordinært årsmøte skal avholdes senest 31. januar. Årsmøtet skal kunngjøres med minst 30 dagers varsel. Saker som ønskes behandlet på årsmøtet, må sendes styret innen 14 dager etter at årsmøtet er kunngjort.
  - 11.3.3 Innkalling til årsmøtet og utsendelse/ tilgjengeliggjøring av sakspapirer må skje med minst 7 dagers varsel. Dagsorden skal gå fram av innkallingen. Andre saker enn de som er ført opp skal ikke behandles. Årsmøtet skal behandle årsberetning, regnskap, innkomne forslag, handlingsplan, budsjett og foreta valg.
  - 11.3.4 Følgende valg foretas på årsmøtet:
    - Fagforeningsstyre, jf. § 11.3.5
    - Yrkesseksjonsstyrene, jf. § 11.3.6
    - Ungdomsutvalg, jf. § 11.3.7
    - Pensjonist- og uføreutvalg, jf. § 11.3.8
    - Valgkomite, jf. § 11.3.9
    - Revisor og vara, jf. § 11.3.10

Alle valgene gjennomføres slik at ikke hele styret/utvalget er på valg i samme årsmøte, jf. retningslinjer til § 11.3.5.

11.3.5

- Årsmøtet velger styre med følgende sammensetning: Leder, nestleder, opplæringsansvarlig, kasserer, ledere for yrkesseksjonene, leder av ungdomsutvalget og leder av pensjonist- og uføreutvalget. Leder av ungdomsutvalget må være 30 år eller yngre. Det er anledning til å heve aldersgrensen til 33 år dersom det ikke finnes kandidater som er yngre.
- Årsmøtet velger i tillegg nødvendig antall styremedlemmer. Minst ett av styremedlemmene skal inneha tillitsverv etter en hovedavtale.
- Hele styret, varamedlemmer og revisor velges for 2 år.
- Det velges vara i rekke. For ledere av yrkesseksjonene, leder av ungdomsutvalget og leder av pensjonist- og uføreutvalget velges personlige vararepresentanter som er nestledere.

Årsmøtet avgjør selv hvilke funksjoner som skal velges ved særskilt valg og antall styremedlemmer og varamedlemmer. Det skal ved valgene tilstrebtes god representasjon av tillitsvalgte og medlemmer fra de ulike yrkesseksjoner og virksomhetsområder som fagforeningen dekker.

Se retningslinjer til § 11.3.5.

- 11.3.6 Yrkesseksjonenes styrer velges av årsmøtet. Dersom det ikke er medlemsgrunnlag for å velge et styre, velges leder med vara, jf. § 11.3.5.
- 11.3.7 Ungdomsutvalgets representanter velges av årsmøtet. Dersom det ikke er medlemsgrunnlag for å velge et utvalg, velges leder med vara, jf. § 11.3.5.
- 11.3.8 Pensjonist- og uføreutvalgets representanter velges av årsmøtet. Dersom det ikke er medlemsgrunnlag for å velge et utvalg, velges leder med vara, jf. § 11.3.5.
- 11.3.9 Valgkomiteen må som hovedregel være sammensatt slik at også de ulike yrkesseksjonene, ungdoms- og pensjonistorganiseringene er representert.

- 11.3.10 Til å revidere fagforeningens regnskap skal det velges 2 revisorer og 1 vara som har ansvar for at revisjonsarbeidet utføres. Revisor kan ikke inneha andre tillitsverv i fagforeningen.

Se retningslinjer til § 11.3.10.

- 11.3.11 Årsmøtet velger også:

Fagforeningens representanter med vara til fylkeskretsens representantskap/fylkesmøte. Leder i fagforeningen skal være én av representantene jf. § 13.2.

Yrkesseksjonenes representanter med vara til fylkeskonferansen i yrkesseksjonene. Leder av yrkesseksjonen skal være en av representantene jf. § 13.5.1.

Ungdomsutvalgets representanter med vara til fylkeskonferansen for ungdom. Ungdomstillitsvalgt skal være en av representantene jf. § 13.6.1.

Pensjonist- og uføreutvalgets representanter med vara til fylkeskonferansen for pensjonister. Pensjoniststillitsvalgt skal være en av representantene jf. § 13.6.2.

- 11.3.12 Årsmøtet kan vedta lokal tilleggskontingent. Slik kontingent godkjennes av forbundsstyret.
- 11.3.13 Ekstraordinært årsmøte skal innkalles når styret, eller minst 25 % av medlemmene, forlanger det. Forbundsstyret kan også forlange innkalt til ekstraordinært årsmøte. På det ekstraordinære årsmøtet kan bare behandles de saker som har vært foranledningen til innkallingen. Slikt årsmøte kan innkalles med 7 dagers varsel.

11.4 Medlemsmøte og representantskap

- 11.4.1 Medlemsmøtet eller representantskapet er fagforeningens høyeste myndighet i årsmøteperioden. Medlemsmøtet/representantskapet

holdes så ofte styret gjør vedtak om det, eller når minst 10 % av medlemmene krever det, minimum to ganger per år. Et av møtene skal behandle tariffkrav på alle tariffområder. Jf. «Retningslinjer for tariffkrav/tariffrevisjoner/forståelse av overenskomster» (andre retningslinjer).

- 11.4.2 Saker som ønskes formelt behandlet i medlemsmøtet/representantskapet skal sendes til styret.
- 11.4.3 Det avholdes egne medlemsmøter i yrkesseksjonene.
- 11.5 Styret i fagforeningen
  - 11.5.1 Styret i fagforeningen kan velge et arbeidsutvalg blant sine medlemmer og fastsetter eventuelt fullmakter for dette.
  - 11.5.2 Styret skal:
    - lede virksomheten og gjennomføre de oppgaver som vedtekter, prinsipp- og handlingsprogram, årsmøtet og andre overordnede organ bestemmer.
    - koordinere virksomheten slik at alle deler av arbeidet innen fagforeningens område fungerer.
    - sørge for at tillitsvalgte etter hovedavtalene blir valgt i forhold til alle arbeidsgivere i området, og gjennom dette konstituere klubbledelse, jf. § 11.7.
    - ha ansvar for drift og økonomi i fagforeningen, herunder klubbene.
    - utpeke ett verneombud fra en av virksomhetene i fagforeningens organisasjonsområde som skal tiltre styret med tale- og forslagsrett. Denne kan ikke inneha andre verv i styret.
    - ha ansvar for at medlemsregisteret er oppdatert.
    - ivareta sekretæroppgaver, opplæringsvirksomhet, informasjon, verving og medlemsoppfølging.
    - gi informasjon til tillitsvalgte i alle avtaleområder og etablere et kontaktorgan mellom styret og disse.
    - drive fagligpolitisk påvirkningsarbeid innenfor sitt organisasjonsområde.

- gjennomføre samlinger for tillitsvalgte på alle tariffområder.
- foreta suppleringsvalg til ungdomsutvalg, pensjonist- og uføreutvalg og til styrene i yrkesseksjonene etter innstilling fra de aktuelle utvalgene eller yrkesseksjonsstyrene. Suppleringsvalg til fagforeningsstyret foretas av styret selv, eller ekstraordinært årsmøte.
- behandle saker om eksklusjon/suspensjon i henhold til § 10.
- påse at det yrkesfaglige arbeidet gjennom yrkesseksjonene fungerer etter vedtektene.
- påse at ungdoms- og pensjonistarbeidet fungerer etter vedtektene.
- sikre en sterk kobling mellom det yrkesfaglige og det forhandlingsmessige.

11.5.3 Alle styremedlemmene har et ansvar for fagforeningens totale virksomhet. Videre er oppgavefordelingen i styret følgende:

Lederen har den daglige ledelsen og ansvaret for driften og det overordnede økonomiansvaret i fagforeningen mellom styremøtene. Lederen har et spesielt ansvar for å sikre at fagforeningsstyret har rutiner og planer for alle arbeidsområder.

Nestlederen er lederens stedfortreder og spesielt ansvarlig for styrets verve- og informasjonsvirksomhet.

Kassererens hovedoppgave er fagforeningens økonomi- og regnskapsarbeid.

Opplæringsansvarliges oppgave er å tilrettelegge for å gjennomføre organisatorisk opplæring i fagforeningen.

Leder av ungdomsutvalgets hovedoppgave er å verve, aktivisere og beholde lærlinger, elever, studenter og unge arbeidstakere.

Leder av pensjonist- og uføreutvalgets hovedoppgave er å legge forholdene til rette for at alders – og uførepensjonistene kan delta i fagforeningens arbeid.

Leder av yrkesseksjonens hovedoppgave er å bidra til at medlemmene får de yrkesfaglige tilbud og den oppfølging som følger av § 11.8.2.

Ett av styremedlemmene i fagforeningen skal ha et særlig ansvar for arbeidsmiljøaktiviteten. Jf. retningslinjer til § 11.2.1.

11.5.4 Styret kan fatte vedtak når minst halvparten av medlemmene er til stede. Ved stemmelikhet er leders stemme avgjørende.

11.5.5 Beretning, regnskap, handlingsplan, budsjett, og årsmøteprotokollen sendes fylkeskretsen umiddelbart etter årsmøtet.

11.6 Oppløsning, deling og sammenslåing av fagforening.

11.6.1 Fagforeningen kan ikke oppløses, deles eller sammenslås uten godkjenning fra fylkeskretsens styre.

Se retningslinjer til § 11.6.1.

Fagforeningen kan ikke begunstige enkeltmedlemmer av fagforeningen med eiendeler/midler.

En fagforening kan ikke overføre verdier til stiftelser eller andre sammenslutninger med en selvstendig formuesmasse som etter sitt formål skal tilgodese medlemmene, uten at disposisjonen og vedtektene for stiftelsen/sammenslutningen på forhånd er godkjent av forbundsstyret.

11.6.2 Dersom to eller flere av forbundets fagforeninger blir slått sammen, beholdes aktiva og passiva i den nye fagforeningen.

11.6.3 Dersom en fagforening deles, fordeles aktiva og passiva forholdsvis mellom de nye fagforeningene. Ved tvist avgjør forbundsstyret.

11.6.4 Om en fagforening oppløses uten at medlemmene overføres til annen forening, tilfaller foreningens aktiva forbundet, om ikke forbundsstyret gjør vedtak om noe annet.

11.7 Klubben

11.7.1 Klubben er forbundets organisasjonsledd på virksomhets- og undervirksomhetsnivå og følger arbeidsgivers fullmaktstruktur. Klubben omfatter alle medlemmer som er ansatt innenfor den aktuelle virksomhet jf. § 12.

Se retningslinjer til § 11.7.1.

11.7.2 Medlemmene ved den enkelte virksomhet/undervirksomhet utgjør klubben og velger sine tillitsvalgte etter reglene i den enkelte hovedavtale. Tillitsvalgtes oppgaver følger av hovedavtalene.

11.7.3 Tillitsvalgte utgjør ledelsen av klubben. Der det er flere tillitsvalgte velges et klubbstyre.

11.7.4 Klubbstyrets sammensetning bør avspeile bredden i medlemsmassen der det er mulig. Samhandlingen mellom klubbstyret og yrkesorganiseringen er nødvendig for ivaretagelse av medlemmenes lønns- og arbeidsvilkår.

11.7.5 Det avholdes medlemsmøter på virksomhetsnivå for å behandle saker som angår egne medlemmer. Referat fra disse møtene sendes fagforeningsstyret.

11.7.6 Det skal føres protokoll over forhandlinger med arbeidsgiver, kopi sendes fagforeningsstyret.

11.7.7 Klubben er organisatorisk underlagt fagforeningsstyret eller et koordineringsledd. Styret i fagforeningen eller styret i koordineringsleddet har adgang til møter i klubben.

11.7.8 Klubbledelsens organisatoriske rolle er:

- å rekruttere nye medlemmer
- å formidle informasjon
- å formidle forbundets politikk overfor arbeidsgiver

- å utarbeide enkel beretning som inngår i årsberetningen til fagforeningen. Denne sendes fagforeningsstyret innen 1. desember.

11.8 Yrkesseksjonene i fagforeningen

11.8.1 Årskonferanse for yrkesseksjonene.

I fagforeningen skal yrkesseksjonen ha et eget styre eller en leder av yrkesseksjonen. Der det er medlemsgrunnlag skal det avholdes en årskonferanse i yrkesseksjonen i etterkant av årsmøtet i fagforeningen. Konferansen skal behandle saker som angår yrkesseksjonens oppgaver etter § 11.8.2 og planer i tråd med vedtak fattet på årsmøtet i fagforeningen.

Se retningslinjer til § 11.8.1.

11.8.2 Yrkesseksjonsstyret/leder av yrkesseksjonen skal:

- arbeide med saker som berører medlemmenes yrkesfunksjon.
- tilrettelegge forskjellige former for yrkesfaglig tilbud til alle medlemmer i yrkesseksjonen.
- arbeide med yrkespolitiske spørsmål.
- tilrettelegge for at tillitsvalgte får yrkesfaglig kompetanse.
- sikre en sterk kobling mellom det yrkesfaglige og det forhandlingsmessige.
- være ansvarlig for medlemsmøter i yrkesseksjon.
- gjennomføre yrkesorganisasatoriske tiltak og opprette yrkesfaglige grupper eller oppnevne kontaktperson innenfor yrkesområder når det er hensiktsmessig.
- forvalte økonomien i yrkesseksjonen i henhold til budsjett.

Yrkesseksjonsstyret i fagforeningen skal behandle alle saker som ligger innenfor yrkesseksjonens ansvarsområde.

11.9 Ungdomsutvalget i fagforeningen

11.9.1 Årskonferanse for ungdom og ungdomsutvalg.

Der det er medlemsgrunnlag avholdes det en årskonferanse for ungdom i fagforeningen. Denne avholdes i etterkant av årsmøtet. Konferansen behandler spørsmål som omhandler lærlinger, elever, studenter og unge medlemmer generelt, og planer i tråd med vedtak fattet av årsmøtet i fagforeningen.

Se retningslinjer til § 11.9.1.

11.9.2 Ungdomsutvalget er rådgivende overfor styret i fagforeningen og skal:

- lede utvalgets virksomhet og gjennomføre de oppgaver som vedtekter, prinsipp- og handlingsprogram og overordnet organ har bestemt.
- ha medansvar for verving og oppfølging av elever, studenter, lærlinger og unge arbeidstakere, samt oppfølging av ungdomsarbeidet i fagforeningen.
- ha uttalerett i spørsmål som angår ungdom.
- etter oppdrag fra overordnet organ utføre politisk påvirkningsarbeid i spørsmål som er sentrale innenfor ungdomsorganiseringsansvarsområde.
- forvalte utvalgets økonomi i henhold til budsjett.
- innkalle til årskonferanse for ungdomsorganiseringsorganen.
- forberede og innstille saker til årskonferansen for ungdomsorganiseringsorganen.

11.10 Pensjonist- og uføreutvalget i fagforeningen

11.10.1 Årskonferanse for pensjonister og pensjonist- og uføreutvalg. Der det er medlemsgrunnlag avholdes det en årskonferanse for pensjonister og uføre i fagforeningen. Denne avholdes i etterkant av årsmøtet. Konferansen behandler spørsmål som særlig omhandler alders – og uførepensjonistene og deres rolle i fagforeningens arbeid, og planer i forhold til vedtak fattet på årsmøtet i fagforeningen.

Se retningslinjer til § 11.10.1.

11.10.2 Pensjonist- og uføreutvalget er rådgivende overfor styret i fagforeningen og skal:

- lede utvalgets virksomhet og gjennomføre de oppgaver som vedtekter, prinsipp- og handlingsprogram og overordnet organ har bestemt.
- arbeide med saker av betydning for alders- og uførepensjonister.
- ha uttalerett i spørsmål som angår alders- og uførepensjonister.
- etter oppdrag fra overordnet organ utføre politisk påvirkningsarbeid i spørsmål som er sentrale innenfor pensjonistorganiseringens ansvarsområde.
- forvalte utvalgets økonomi i henhold til budsjett.
- innkalle til årskonferanse for pensjonistorganisingen.
- forberede og innstille saker til årskonferansen for pensjonistorganisingen.

§ 12 Når flere fagforeninger organiserer arbeidstakere hos samme arbeidsgiver

12.1 Alle medlemmer i forbundet er som hovedregel medlem i geografisk avgrensede fagforeninger. Når to eller flere fagforeninger organiserer arbeidstakere hos samme arbeidsgiver skal oppbygging av tillitsvalgtapparatet være tilpasset arbeidsgiver. Det samme gjelder fagforeninger som har medlemmer innen et samarbeidstiltak mellom arbeidsgivere. En slik tillitsvalgtordning skal ikke være et ekstra organisasjonsledd, men opptre i henhold til § 11.7. I slike tilfeller opprettes koordineringsledd. Beslutninger fattet i koordineringsledd er bindende for de fagforeningene og fylkeskretsene som er representert og for tillitsvalgtapparatet i den aktuelle virksomhet.

Se retningslinjer til § 12.

12.2 Tillitsvalgtordningen forutsettes dekket av arbeidsgiver. Utgifter som ikke dekkes av arbeidsgiver utlignes forholdsvis på de aktuelle fagforeningene.

Retningslinjer for arbeidet utarbeides av de berørte lokale fagforeningene og godkjennes av den fylkeskretsen/de fylkeskretser fagforeningen tilhører.

Se retningslinjer til § 12.

§ 13 Fylkeskretsen

Forbundets regionale mellomnivå benevnes fylkeskrets.

Fylkeskretsen skal ivareta og fremme forbundets interesser innen sitt virkeområde, og gjennomføre sitt arbeid i samsvar med vedtekter og prinsipp- og handlingsprogram og vedtak fattet av overordnede organ.

Landsstyret bestemmer den geografiske avgrensningen av fylkeskretsene og eventuelle overgangsordninger i den forbindelse.

13.1 Organisering

Innen hvert fylke utgjør fagforeningene en fylkeskrets. Hvis en fagforening omfatter et geografisk område utover en fylkeskrets, tilsluttes denne én fylkeskrets etter vedtak i forbundsstyret.

Fylkeskretsens navn skal være Fagforbundet, fylkets navn. Fylkeskretsen er et organisatorisk mellomledd mellom fagforeningene og forbundet sentralt.

Fylkeskretsen skal:

- sørge for at fagforeningene og yrkesseksjonene fungerer, samordne og veilede i saker som gjelder disse, og dermed sikre at alle medlemmer får et godt organisatorisk og yrkesfaglig tilbud.
- gjennomføre oppsøkende virksomhet overfor fagforeningene for å sikre at foreningene fungerer på beste måte.

- 13.2 Fylkesmøtet og representantskapet
Fylkesmøtet er fylkeskretsens høyeste organ.
- 13.2.1 Fylkesmøtet utgjøres av et representantskap sammensatt i henhold til § 13.3.
- 13.2.2 Fylkesmøtet avholdes hvert annet år innen utgangen av mars.

Følgende valg foretas på fylkesmøtet:

- Fylkesstyret med vara jf. § 13.4.1
- Yrkesseksjonsstyrer jf. § 13.5.2
- Ungdomsutvalg jf. § 13.6.1
- Pensjonist- og uføreutvalg jf. § 13.6.2
- Valgkomité jf. § 13.2.3
- Revisjons- og kontrollkomité jf. § 13.2.5

Kun medlemmer på 30 år eller yngre er valgbare til verv i ungdomsutvalget. Foreligger det ikke kandidater som er 30 år eller yngre som kan påta seg vervet åpnes det for å velge kandidater opp til 33 år.

Valgperioden er 2 år.

- 13.2.3 Fylkesmøtet velger styre med varamedlemmer, og behandler andre fylkesmøtesaker. Valgkomiteen skal fortrinnsvis velges av fylkesmøtet, eller på et representantskapsmøte senest 3 måneder før det fylkesmøtet hvor valgene foretas.

Valgkomiteen må være sammensatt slik at også de ulike yrkesseksjonene, ungdoms- og pensjonistorganiseringene er representert.

- 13.2.4 Fylkesmøtet eller representantskapsmøtet velger:

- delegater til landsmøtet i henhold til forbundets vedtekter, jf. §§ 14.2 til 14.6.
- yrkesseksjonenes representanter med vara til landskonferansen i yrkesseksjonene jf. § 20.

- ungdomsutvalgets representanter med vara til landskonferansen for ungdom jf. § 21.1.
- pensjonist- og uføreutvalgets representanter med vara til landskonferansen for pensjonister jf. § 21.2.

13.2.5 Det velges en revisjons- og kontrollkomité på 3 personer.

Kontrollkomiteens medlemmer kan ikke ha andre verv i fylkeskretsen. Revisjonstjenester kan kjøpes av et godkjent revisjonsbyrå/-kontor. Revisjons- og kontrollkomiteen innkalles til fylkesmøtet/representantskapet med tale- og forslagsrett.

Se retningslinjer til § 13.2.5.

13.2.6 Alle medlemmer av Fagforbundet i fylkeskretsen er valgbar. En kan ikke samtidig være valgt og ha et aktivt ansettelsesforhold i forbundet. Medlemmer i en landsdekkende fagforening eller annen fagforening som overskrider fylkeskretser, kan inneha tillitsverv i fylkeskretsen der vedkommende har sitt arbeid.

13.2.7 Fylkeskretsens øverste organ mellom fylkesmøtene er representantskapet. Det skal avholdes minst to ganger i året. Det året det er fylkesmøte skal det avholdes minst ett møte.

13.2.8 Fylkesmøtet avgjør hvilke funksjoner som skal velges ved særskilt valg og antall styremedlemmer og varamedlemmer i rekke.

Det velges personlig varerepresentanter for lederne av yrkesseksjonene, leder av ungdomsutvalget og leder av pensjonist- og uføreutvalget.

13.2.9 Ekstraordinært fylkesmøte holdes når fylkesstyret eller mer enn halvparten av representantskapet har sendt begjæring om det til fylkesstyret. Møtet skal kunngjøres minst tre uker før det finner sted og kan bare behandle den eller de saker som møtet er berammet for. Med kunngjøringen utsendes saksdokumentene. Ekstraordinært fylkesmøte kan ikke endre den ordinære fylkesmøteperioden.

Se retningslinjer til § 13.2.9.

VEDTEKTER

- 13.2.10 Fylkesmøtet/representantskapet innkalles skriftlig med minst tre ukers varsel. Med innkallingen skal sendes fylkesstyrets beretning og forslag til saksliste med oppgave over innkomne saker samt fylkesstyrets innstilling til disse.
- 13.2.11 Fylkesmøtets/representantskapets vedtak avgjøres med alminnelig flertall når vedtektene ikke bestemmer noe annet. Ved stemmelikhet er forslaget falt.
- 13.2.12 Fylkesmøtet/representantskapet behandler handlingsplaner, beretninger, regnskap og budsjett.

13.3 Sammensetning av fylkesmøtet og fylkeskretsens representantskap.

- 13.3.1 Fylkesmøtet og fylkeskretsens representantskap. Representantskap er sammensatt av representanter fra fagforeningene, yrkesseksjonene, ungdoms- og pensjonistorganiseringene i fylkeskretsen.

Styret for fylkeskretsen er medlem med fulle rettigheter i representantskapet. Dette gjelder også når representantskapet er fylkesmøte.

Se retningslinjer til § 13.3.1.

- 13.3.2 Til fylkesmøtet og fylkeskretsens representantskap fordeles representanter fra fagforeningene etter følgende skala:

Inntil 200 medlemmer 1 representant
201 – 600 medlemmer 2 representanter
601 – 1100 medlemmer 3 representanter
1101 – 2000 medlemmer 4 representanter

Deretter en representant for hver påbegynte tusen medlemmer. Lederne i fagforeningene skal være en av fagforeningens representanter.

Antallet representanter for yrkesseksjonene skal være tilsvarende 20 % av fylkeskretsens totale antall fagforeningsrepresentanter. Av dette antallet skal hver yrkesseksjon tildeles 15 %. Det øvrige antallet, 40 %, fordeles etter yrkesseksjonens medlemstall i fylkeskretsen.

Se retningslinjer til § 13.3.2

Medlemstallet pr. 31/12 foregående år danner grunnlaget for beregningen.

Ungdoms- og pensjonist- og uføreutvalgene oppnevner 2 representanter hver.

Forbundsstyret kan etter søknad godkjenne annen representasjonsordning.

13.4 Fylkesstyret

13.4.1 Sammensetning av fylkesstyret: Leder, nestleder, opplæringsansvarlig, lederne for yrkesseksjonene, leder av ungdomsutvalget, leder av pensjonist- og uføreutvalget og nødvendig antall styremedlemmer valgt på fylkesmøtet. For lederne for yrkesseksjonene, leder av ungdomsutvalget og leder av pensjonist- og uføreutvalget velges personlig vararepresentant som er nestlederne i yrkesseksjonene, ungdomsutvalget og pensjonist- og uføreutvalget.

Leder og nestleder av ungdomsutvalget må være 30 år eller yngre. Det er anledning til å heve aldersgrensen til 33 år dersom det ikke finnes kandidater som er yngre.

13.4.2 Styret skal:

- ha det øverste ansvaret for fylkeskretsen, slik den fremgår av vedtektene, herunder også det øverste økonomiske ansvaret. Daglig utøves dette av leder.

- lede fylkeskretsens virksomhet og gjennomføre de oppgaver som vedtekter, prinsipp- og handlingsprogram, fylkesmøte/representantskap og overordnet organ på forbunds nivå har bestemt.
- gjennomføre fagligpolitisk påvirkningsarbeid.
- sørge for at fagforeningene utfører sine oppgaver etter vedtekter og vedtak i overordnet organ.
- besøke lokale fagforeningers styremøte minst en gang per år.
- sørge for at fagforeningene og tillitsvalgte får nødvendig opplæring.
- gjennomføre tariffkonferanser.
- innkalle og forberede fylkesmøter og representantskapsmøter.
- innkalle til møte eller på annen måte gripe inn overfor fagforeninger som ikke fungerer etter vedtektene, forbundets retningslinjer, handlingsplan og vedtak i forbundsstyret/landsstyret. Styret sender melding om saken til forbundsstyret og har rett og plikt til å sørge for at lovlig fattede vedtak blir gjennomført i fagforeningen. (Se retningslinjer til § 13.4.2)
- avgi regnskap og beretning årlig.
- ivareta sekretær oppgaver, opplæringsvirksomhet informasjonsarbeid, yrkesfaglig arbeid, ungdomsarbeid og pensjonistarbeid.
- foreta suppleringsvalg etter innstilling fra yrkesseksjoner, ungdoms- og pensjonist- og uføreutvalg. Suppleringsvalg til fylkesstyret foretas av representantskapet.
- behandle saker om eksklusjon/suspensjon i henhold til § 10.
- påse at ungdoms- og pensjonistarbeid blir ivaretatt.
- godkjenne opprettelse og oppløsning av fagforeninger, jf. § 11.6.
- behandle søknad fra fagforeningene om utsettelse på avholdelse av årsmøte.

13.4.3 Styret har rett til å uttale seg ved suppleringsvalg av medlemmer og varamedlemmer til forbundets bestemmende organer.

13.4.4 Protokoll fra fylkesmøter og representantskapsmøter sendes forbundet umiddelbart etter vedtak. Dette innbefatter handlingsplan for kommende periode, beretning og regnskap med rapport fra revisjons- og kontrollkomiteen.

13.4.5 Styret kan fatte vedtak når minst halvparten av medlemmene er til stede. Ved stemmelikhet er leders stemme avgjørende.

13.5 Yrkesseksjonene i fylkeskretsen.
Yrkesseksjonene i fylkeskretsen skal bidra til at yrkesseksjonene i fagforeningen gir et yrkesfaglig tilbud til sine medlemmer.

13.5.1 Fylkeskonferansen i yrkesseksjonen.
Fylkeskonferansen er yrkesseksjonens høyeste organ i fylkeskretsen, og avholdes hvert annet år etter at fylkesmøtet er avholdt. Konferansen skal legge planer for virksomheten i tråd med vedtak fattet av fylkesmøtet og annet overordnet organ, vedta yrkesfaglige, yrkesorganisatoriske og yrkespolitiske tema.

Fylkeskonferansens sammensetning avgjøres av yrkesseksjonen selv, men slik at hver fagforening med medlemmer i aktuell yrkesseksjon har minst 1 representant.

Se retningslinjer til § 13.5.1.

Yrkesseksjonsstyret skal bestå av minst 3 medlemmer.

13.5.2 Yrkesseksjonsstyret skal:

- lede yrkesseksjonens virksomhet på fylkesnivå og gjennomføre de oppgaver som vedtekter, prinsipp- og handlingsprogram og overordnet organ på yrkesseksjons- og forbundsnivå har bestemt.
- gjennomføre politisk påvirkningsarbeid innenfor yrkesseksjonens ansvarsområde.
- være et organisatorisk mellomledd mellom yrkesseksjonens leder/ styret i fagforeningen og yrkesseksjonsstyret sentralt.
- oppnevne representanter og nødvendig antall vara-representanter til fylkesmøtet/ representantskapet, jf. § 13.3.2.
- koordinere yrkesarbeidet og legge til rette for samarbeid mellom yrkesseksjonene i fagforeningene.
- arrangere og innstille til fylkeskonferansen i yrkesseksjonen.

- forvalte økonomien i yrkesseksjonen i fylkeskretsen i henhold til budsjett.
- sørge for nødvendig yrkesorganisering innen yrkesseksjonen og påse at vedtektsfestede, og eventuelt andre nødvendige, yrkesfaglige undergrupper innen yrkesseksjonens område både opprettes og fungerer.
- følge opp yrkesseksjonene i fagforeningene slik at de kan gi medlemmene tilbud som bidrar til yrkesfaglig utvikling, samt følge opp rekruttering og organisering av de yrkesgruppene de har ansvar for
- følge opp yrkesseksjonene i fagforeningene slik at de kan gi medlemmene det tilbudet de skal ha etter vedtektene samt følge opp rekruttering og organisering av de yrkesgruppene de har ansvar for.

Styret i yrkesseksjonen i fylkeskretsen skal behandle alle saker som ligger innenfor yrkesseksjonens ansvarsområde.

13.6 Ungdomsarbeid i fylkeskretsen

13.6.1 Fylkeskonferansen for ungdom, ungdomsutvalget og ungdomsarbeid. Fylkeskonferansen for ungdom er ungdomsorganiserings høyeste organ i fylkeskretsen og avholdes hvert annet år etter at fylkesmøtet er avholdt. Konferansen skal legge planer for virksomheten i tråd med vedtak fattet av fylkesmøtet og annet overordnet organ.

Fylkeskonferansen består av representanter fra hver fagforening i fylkeskretsen og student- og elevforumet.

Ungdomsutvalget skal bestå av minst 3 medlemmer.

Ungdomsutvalget i fylkeskretsen skal:

- lede utvalgets virksomhet på fylkesnivå og gjennomføre de oppgaver som vedtekter, prinsipp- og handlingsprogram og overordnet organ har bestemt.

- arbeide med saker som opptar unge medlemmer og følge opp fagforeningenes ungdomsutvalg i deres arbeid.
- ha medansvar for verving og oppfølging av elever, studenter, lærlinger og unge arbeidstakere, samt oppfølging av ungdomsarbeidet i fagforeningene.
- ha uttalerett i alle ungdomsspørsmål.
- ha ansvar for at det opprettes et rådgivende student- og elevforum i fylkeskretsen. Student- og elevforumet skal om mulig være representert i ungdomsutvalget.

Se retningslinjer til § 13.6.1.

13.7 Pensjonistarbeid i fylkeskretsen

- #### 13.7.1 Fylkeskonferansen for pensjonister og uføre
- Fylkeskonferansen for pensjonister er pensjonistorganiserings høyeste organ i fylkeskretsen og avholdes hvert annet år etter at fylkesmøtet er avholdt. Konferansen skal legge planer for virksomheten i tråd med vedtak fattet av fylkesmøtet og annet overordnet organ.

Fylkeskonferansen for pensjonister består av representanter fra hver fagforening i fylkeskretsen.

Pensjonist- og uføreutvalget skal bestå av minst 3 medlemmer.

Pensjonist- og uføreutvalget i fylkeskretsen skal:

- lede utvalgets virksomhet på fylkesnivå og gjennomføre de oppgaver som vedtekter, prinsipp- og handlingsprogram og overordnet organ har bestemt.
- arbeide med pensjonssaker og følge opp fagforeningenes pensjonist- og uføreutvalget i deres arbeid.
- arbeide med saker av betydning for alders – og uførepensjonister, og følge opp fagforeningenes pensjonisttillitsvalgt/ pensjonist- og uføreutvalget i deres arbeid.
- ha medansvar for arbeidet med alders- og uførepensjonistsaker i fagforeningene.

- ha uttalerett i alle spørsmål som angår alders – og uførepensjonister.

Alle som er registrert som alders – og uførepensjonistmedlemmer i fylkeskretsen er valgbare.

Se retningslinjer til § 13.7.1.

13.8 Økonomi, regnskap og revisjon

13.8.1 Forbundet gir tilskudd til drift av fylkeskretsen etter de regler som Landsstyret bestemmer.

13.8.2 Fylkeskretsens regnskap føres etter retningslinjer som vedtas av Landsstyret.

13.8.3 Fylkeskretsens regnskap skal revideres i samsvar med særskilt revisjonsinstruks, utformet i henhold til den til enhver tid gjeldende revisjonsinstruks for Fagforbundets regnskaper.

§ 14 Landsmøtet

14.1 Landsmøtet er forbundets høyeste myndighet. Ordinært landsmøte avholdes hvert 4. år, i 2. halvdel av året.

14.2 Tiden for landsmøtet skal fastsettes senest 12 måneder før det holdes. Melding om tidspunkt skal sendes fagforeningene og fylkeskretsene sammen med utkast til foreløpig saksliste for landsmøtet. Sakslisten sendes ut senest 8 måneder før landsmøtet.

14.3 Landsmøtet består av 280 fylkesdelegater, 80 yrkesseksjonsdelegater, landsstyrets medlemmer, samt 5 delegater fra ungdomsorganisaseringen og 5 delegater fra pensjonistorganisaseringen.

14.4 280 delegater fordeles fylkesvis etter antall medlemmer.

Fylkesmøtet eller fylkeskretsens representantskap foretar valg av fylkesdelegatene etter forslag fra fagforeningene og retningslinjer fastsatt av landsstyret.

80 delegater fordeles yrkesseksjonsvis etter antall medlemmer. Hver yrkesseksjon har rett til 12 delegater før fordeling foretas.

Fylkeskretsens medlemstall pr. 1. januar i det året landsmøtet finner sted danner beregningsgrunnlaget for det antall delegater vedkommende fylkeskrets skal velge.

Se retningslinjer til § 14.4.

- 14.5 Valg av delegater fra fylkeskretsene kan ikke finne sted før den foreløpige sakslisten er behandlet av dem som skal delta i valget.
- 14.6 De valgte delegater skal ha frie mandater.
- 14.7 Alle medlemmer av Fagforbundet kan fremme forslag til saker som skal behandles på landsmøtet ved å sende dem til fagforeningene.
- 14.8 Forslag fra fagforeningene sendes via fylkeskretsen. Fylkeskretsens innstilling til fagforeningenes forslag og fylkeskretsens egne forslag sendes forbundsstyret etter behandling i representantskapet. Forbundsstyret og landsstyret har rett til å sette fram forslag til landsmøtet.
- 14.9 Forslagene fra fagforeninger, fylkeskretsen, sentralt ungdomsutvalg, sentralt pensjonist- og uføreutvalg og de sentrale yrkesseksjonsstyrene må være forbundsstyret i hende senest 10 måneder før landsmøtet avholdes.
- 14.10 Forslag til sakslisten og forretningsorden samt de innsendte forslag og innstillinger sendes fagforeningene og fylkeskretsene senest 3 måneder før landsmøtet avholdes.
- 14.11 Landsmøtet gjør vedtak om den endelige sakslisten og forretningsorden.

VEDTEKTER

- 14.12 Landsstyrets medlemmer har ikke stemmerett i saker som angår faglig beretning.
- 14.13 Forbundets kontrollkomité skal delta på landsmøtet med tale- og forslagsrett.
- 14.14 Medlemmer av Fagforbundet kan gis adgang til landsmøtet i den grad plassen tillater det.
- 14.15 Landsmøtets vedtak avgjøres ved alminnelig flertall når disse vedtekter eller forretningsorden ikke bestemmer noe annet.
- 14.16 For alle valg gjelder en valgperiode på 4 år.
- 14.17 Følgende saker skal behandles av landsmøtet:
- Konstituering
  - Årsberetning og regnskap
  - Forbundets faglige årsberetninger
  - Innkomne saker
  - Prinsipp- og handlingsprogram
  - Valg
  - Vedtekter
- 14.18 Landsmøtet skal uttale seg om landsmøteperiodens regnskap og årsberetninger.
- 14.19 Følgende valg foretas på landsmøtet:
- 14.19.1 Forbundsstyrets arbeidsutvalg bestående av:
- Leder
  - 2 nestledere
  - 2 arbeidsutvalgsmedlemmer
  - Lederne av yrkesseksjonene

Leder av sentralt ungdomsutvalg tiltrer arbeidsutvalget til Fagforbundet sentralt med tale- og forslagsrett.

14.19.2 Yrkesseksjonsstyrer, ungdomsutvalg og pensjonist- og utføreutvalg:

- Yrkesseksjonsstyrer bestående av leder, nestleder, fire styremedlemmer og varamedlemmer i rekke.
- Ungdomsutvalg bestående av leder, nestleder, fire medlemmer og fire varamedlemmer i rekke. Kun medlemmer på 30 år eller yngre er valgbare til leder og nestleder i ungdomsutvalget. Leder og nestleder i ungdomsutvalget er frikjøpt på heltid.
- Pensjonist- og utføreutvalg bestående av leder, nestleder, fem medlemmer derav minst ett uføremedlem og fire varamedlemmer i rekke. Det velges personlig vara for uføremedlem.

14.19.3 Forbundsstyret bestående av 21 medlemmer sammensettes slik:

- Forbundsstyrets arbeidsutvalg (9)
- 10 forbundsstyremedlemmer med personlige varamedlemmer
- Leder av ungdomsutvalget
- Leder av pensjonist- og utføreutvalget

Nestleder av ungdomsutvalget gis møte-, tale- og forslagsrett.

Varamedlemmer for lederne av yrkesseksjonene, leder av ungdomsutvalget og leder av pensjonist- og utføreutvalg er nestlederne.

For øvrig velges ikke varamedlemmer for arbeidsutvalgets medlemmer.

14.19.4 Landsstyret sammensettes slik:

- Forbundsstyrets medlemmer (21)
- 36 medlemmer og 36 varamedlemmer – slik at hver fylkeskrets blir representert med 3 medlemmer og 3 varamedlemmer i rekke

- Antall medlemmer fra yrkesseksjonene tilsvarende 2/3 av antall fylkessmedlemmer fordelt slik at hver yrkesseksjon blir representert forholdsmessig etter medlemstall. Medlemmer fra yrkesseksjonene fordeles med 5 fra hver yrkesseksjon, de øvrige fordeles etter forholdstallsprinsippet. Det velges tilsvarende antall varamedlemmer i rekke
  - Nestleder av ungdomsutvalget
  - Nestleder av pensjonist- og uføreutvalget
  - 2 varamedlemmer for henholdsvis ungdomsutvalget og pensjonist- og uføreutvalget
- 14.19.5 Kontrollkomité på 3 medlemmer og 3 varamedlemmer i rekke. Kontrollkomiteens medlemmer kan ikke ha verv i noe ledd i forbundet.
- 14.19.6 Lederne av kompetansesentrene. Disse har møte- og talerett i landsstyret.
- 14.20 Et aktivt ansettelsesforhold i organisasjonen kan ikke innehas samtidig med verv i vedtektsfestede organer.
- 14.21 Landsmøtet fastsetter kontingenten til forbundet.
- 14.22 Landsmøtet vedtar hvilke obligatoriske kollektive forsikringsordninger forbundet skal tilmelde seg.

§ 15 Ekstraordinært landsmøte

- 15.1 Ekstraordinært landsmøte holdes når landsstyret bestemmer det, eller når mer enn halvparten av fylkeskretsene har sendt skriftlig krav om det til forbundsstyret.
- 15.2 Ekstraordinært landsmøte innkalles av landsstyret.
- 15.3 Det bør innkalles til ekstraordinært landsmøte med minst 3 ukers varsel. Slikt ekstraordinært landsmøte kan bare behandle de saker

som var grunnlaget for innkallingen. Saksdokumentene sendes ut sammen med innkallingen.

- 15.4 Ekstraordinært landsmøte kan ikke endre den ordinære landsmøteperioden. Medlemmer av Fagforbundet kan gis adgang til ekstraordinært landsmøte dersom plassen tillater det.

§ 16 Landsstyret

Landsstyret er forbundets høyeste organ mellom landsmøtene.

- 16.1 Landsstyret innkalles til møte minst to ganger per år.
- 16.2 Forbundets kontrollkomité innkalles til landsstyrets møter og har tale- og forslagsrett i saker som hører inn under komiteens gjøremål, jf. § 24.
- 16.3 Forbundsstyrets medlemmer har stemmerett i alle saker med unntak av de saker som er nevnt i §§ 17.3 og 17.11.
- 16.4 Landsstyret kan fatte vedtak når minst halvparten av medlemmene er til stede. Ved stemmelikhet er leders stemme avgjørende.

§ 17 Landsstyrets myndighetsområde

- 17.1 Lede forbundets virksomhet i overensstemmelse med vedtektene, arbeide etter de vedtak og hovedprinsipper som Landsmøtet har trukket opp og utarbeide handlingsplaner tråd med dette.
- 17.2 Foreta suppleringsvalg for den gjenværende del av landsmøteperioden i tilfelle noen av de tillitsvalgte er fratrudd.

Se retningslinjer til § 17.2

- 17.3 Fastsette foregående års regnskap og årsberetning innen utgangen av juni måned.

VEDTEKTER

- 17.4 Behandle og vedta generelle retningslinjer for forbundets virksomhet i samsvar med vedtektenes § 2, samt vedta års- og langtidsbudsjett.
- 17.5 Fastsette særkontingent eller andel av kontingent til OUO – fond.
- 17.6 Fastsette forbundsstyrets og kontrollkomiteens godtgjørelse.
- 17.7 Behandle ankesaker.
- 17.8 Velge representanter med vararepresentanter til Landsorganisasjonens kongress og representantskap.
- Se retningslinjer til § 17.8.
- 17.9 Ivareta medlemmenes felles interesser på tvers av yrkesseksjons- og yrkesgruppetilhørighet samt avtaleområder.
- 17.10 Utlikne eventuell ekstrakontingent.
- 17.11 Fremlegge faglig beretning.
- 17.12 Velge valgkomité til landsmøtet. Valgkomiteen må være sammensatt slik at også de ulike yrkesseksjonene, ungdoms- og pensjonistorganiseringene er representert.
- Se retningslinjer til § 17.12.
- 17.13 Foreslå saksliste og forretningsorden til forbundets landsmøte, samt lage innstilling til innsendte forslag.
- 17.14 Innkalle til landsmøte.
- 17.15 Fastsette de overordnede prioriteringene og rammekravene ved tariffoppgjørene.
- 17.16 Fatte vedtak om uravstemning i viktige saker og fastsette retnings-

linjene for slike avstemninger. Avstemningen kan gjelde alle eller enkelte fagforeninger.

17.17 I særlige tilfeller dispensere fra forbundets vedtekter.

17.18 Godkjenne alle retningslinjer til vedtektene.

§ 18 Forbundsstyret

18.1 Medlemmene har møteplikt til forbundsstyrets møter. Overholdes ikke møteplikten kan landsstyret velge å oppnevne ny representant.

18.2 Ved uenighet i forbundsstyret, har et mindretall på mer enn 1/3 rett til å anke følgende saker til landsstyret:

- Eksklusjon og suspensjon av medlemmer og tillitsvalgte.
- Anvendelse av forbundets midler.
- Tolkningstvister vedrørende forbundets vedtekter.

18.3 Forbundsstyret kan fatte vedtak når minst halvparten av medlemmene er til stede. Ved stemmelikhet er leders stemme avgjørende.

§ 19 Forbundsstyrets myndighetsområde

19.1 Lede og koordinere forbundets virksomhet i samsvar med vedtektene, landsmøtets og landsstyrets vedtak.

19.2 Behandle søknader fra fagforeninger om å fravike bestemmelsene i vedtektene. Fylkeskretsens styre skal uttale seg om søknaden.

19.3 Forbundsstyret skal avgi årsregnskap og årsberetning innen utgangen av juni måned. Årsregnskap og årsberetning skal være underskrevet av samtlige av forbundsstyrets medlemmer. Har én

som skal underskrive innvendinger mot årsregnskap eller årsberetning, skal vedkommende underskrive med påtegnet forbehold og gi nærmere redegjørelse i årsberetningen.

- 19.4 Tilsettingsmyndighet.
- 19.5 Forbundsstyret fastsetter godtgjøring for forbundets valgte. Forbundsstyret eller den forbundsstyret gir fullmakt, inngår tariffavtaler med de ansattes organisasjoner.
- 19.6 Kan kreve at fagforeningenes regnskap gjennomgås av revisjon.
- 19.7 Valg av revisor/revisjonsselskap.
- 19.8 Fremme forslag til overordnede prioriteringer og rammekrav ved tariffoppgjør overfor landsstyret.
- 19.9 Inngå og være part i alle tariffavtaler som inngås. Jf. «Retningslinjer for tariffkrav/tariffrevisjoner/forståelse av overenskomster» (andre retningslinjer).
- 19.10 Godkjenne forbundets tariffkrav ved tariffrevisjoner.
- 19.11 Vedta plassoppsigelse, streik eller bruk av andre kampmidler.
- 19.12 Opprette forhandlingsutvalg for å ivareta sentrale forhandlinger innenfor de ulike tariffområdene. Forhandlingsutvalgene skal ha representasjon fra yrkesseksjonene.
- 19.13 Innkalle landsstyret og forberede de saker som skal til behandling.
- 19.14 Vedta eksklusjon/ suspensjon i samsvar med § 10.
- 19.15 Avgjøre tvister om tolkning av forbundets vedtekter.
- 19.16 Sørge for at fylkeskretsene utfører sine oppgaver etter vedtekter og vedtak i overordnet organ.

- 19.17 Sikre at forbundets opplæring fungerer. Forbundet sentralt har ansvaret for utvikling, gjennomføring og kvalitetssikring av forbundets opplæring.
- 19.18 Ha ansvaret for administrasjonens virksomhet.
- 19.19 Forvalte forbundets midler innenfor rammen av vedtekter og prinsipp- og handlingsprogram, samt landsstyrets budsjett.
- 19.20 Oppnevne rådgivende utvalg, herunder et likestillingsråd.
- 19.21 Særvedtekter for fagforeningen og senere endringer av disse godkjennes av forbundsstyret etter uttalelse fra fylkesstyret. Særvedtekter for fylkeskretsen godkjennes av forbundsstyret.
- 19.22 Forbundsstyret kan delegere avgjøringsmyndighet til arbeidsutvalget.

§ 20 Yrkesseksjonene sentralt

- 20.1 Landskonferansen
Landskonferansen avholdes etter at landsmøtet er avholdt og skal legge planer for virksomheten i tråd med vedtak fattet av landsmøtet, og behandle yrkesfaglige, yrkesorganisatoriske og yrkespolitiske tema.

Landskonferansen skal for øvrig behandle de saker som er naturlig innenfor yrkesseksjonens ansvarsområde.

Landskonferansens sammensetning avgjøres av yrkesseksjonen selv, men slik at hver fylkeskrets har minst 3 representanter.

Se retningslinjer til § 20.1.

20.2 Yrkesseksjonsstyrets myndighetsområde
Yrkesseksjonsstyret er yrkesseksjonens øverste myndighet i landsmøteperioden.

Yrkesseksjonsstyret skal:

- lede yrkesseksjonens virksomhet og utføre oppgaver i henhold til vedtekter, retningslinjer, prinsipp- og handlingsprogram, vedtak fattet av landskonferansen for yrkesseksjonen og andre overordnede forbundsorganer.
- utføre politisk påvirkningsarbeid sentralt innenfor yrkesseksjonens ansvarsområde.
- følge opp alle spørsmål som berører medlemmenes yrkesfunksjon, og påse at de får et godt yrkesfaglig tilbud. Arbeide for å styrke yrkesidentitet, status, yrkesetikk og vilkår for de ulike yrkesgruppene som yrkesseksjonen representerer.
- forvalte yrkesseksjonens økonomi i henhold til budsjett.
- medvirke til at yrkesseksjonene i fylkeskretsene utfører sine oppgaver etter vedtektene og vedtak i overordnet organ.
- påse at yrkesseksjonsstyrene i fylkeskretsene får den nødvendige opplæring av forbundet.
- innkalle til landskonferanse for yrkesseksjonen.
- forberede og innstille saker til landskonferansen for yrkesseksjonen.
- innkalle til en samling for lederne av yrkesseksjonene i fylkeskretsene som sammen med yrkesseksjonsstyret skal velge delegater til landsmøtet, foreslå kandidater til leder av yrkesseksjonen, nestleder og øvrige medlemmer/varamedlemmer i styret, og foreslå medlemmer til yrkesseksjonens representanter til forbundsstyret/landsstyret. Forslagene fremmes overfor Fagforbundets valgkomité, jf. §§ 14.19.1, 14.19.2 og 14.19.3.
- medvirke til at yrkesseksjonens underordnede organer får den nødvendige veiledning og bistand innen yrkesseksjonens ansvarsområde.
- innstille på kandidater som må velges ved suppleringsvalg i landsstyret når tillitsvalgte fra yrkesseksjonene fratrer i landsmøteperioden.

Se retningslinjer til § 20.2.

§ 21 Sentralt ungdomsutvalg og sentralt pensjonist- og uføreutvalg

Ungdomsorganiseringen og pensjonistorganiseringen skal avholde sine landskonferanser etter at landsmøtet er avholdt.

Landskonferansene legger planer for virksomheten i henholdsvis ungdomsorganiseringen og pensjonistorganiseringen i tråd med vedtak fattet av landsmøtet.

Landskonferansene sammensettes av delegater fra fylkeskretsene.

Se retningslinjer til § 21.

21.1 Sentralt ungdomsutvalg

Sentralt ungdomsutvalg er rådgivende overfor forbundsstyret.

Sentralt ungdomsutvalg skal:

- lede utvalgets virksomhet på sentralt nivå og gjennomføre de oppgaver som vedtekter, prinsipp- og handlingsprogram og overordnet organ har bestemt.
- arbeide med ungdomssaker og følge opp fylkeskretsenes ungdomsutvalg i deres arbeid.
- ha medansvar for verving og oppfølging av elever, studenter, lærlinger og unge arbeidstakere, samt oppfølging av ungdomsarbeidet i fylkeskretsene.
- ha uttalerett i alle saker som angår unge.
- påse at det opprettes rådgivende student- og elevforum i fylkeskretsene.
- etter oppdrag fra overordnet organ utføre politisk påvirkningsarbeid i spørsmål som er sentrale innenfor ungdomsorganiseringens ansvarsområde.
- forvalte utvalgets økonomi i henhold til budsjett.
- innkalle til landskonferanse for ungdomsorganiseringen.
- forberede og innstille saker til landskonferansen for ungdomsorganiseringen.
- medvirke til at utvalgets underordnede organer får den nødvendige veiledning og bistand innen ungdomsorganiseringens ansvarsområde.

Se retningslinjer til § 21.1.

21.2 Sentralt pensjonist- og uføreutvalg
Sentralt pensjonist- og uføreutvalg er rådgivende overfor forbundsstyret.

Sentralt pensjonist- og uføreutvalg skal:

- lede utvalgets virksomhet på sentralt nivå og gjennomføre de oppgaver som vedtekter, prinsipp- og handlingsprogram og overordnet organ har bestemt.
- arbeide med pensjonssaker og følge opp fylkeskretsenes pensjonist- og uføreutvalg i deres arbeid.
- arbeide med saker av betydning for alders- og uførepensjonister, og følge opp fylkeskretsenes pensjonisttillitsvalgte/utvalget i deres arbeid.
- ha medansvar for arbeidet med alders- og uførepensjonistsaker i fylkeskretsene.
- ha uttalerett i spørsmål som angår alders- og uførepensjonister.
- etter oppdrag fra overordnet organ utføre politisk påvirkningsarbeid i spørsmål som er sentrale innenfor pensjonistorganiseringens ansvarsområde.
- forvalte utvalgets økonomi i henhold til budsjett.
- innkalle til landskonferanse for pensjonistorganiseringen.
- forberede og innstille saker til landskonferansen for pensjonistorganiseringen.
- medvirke til at utvalgets underordnede organer får den nødvendige veiledning og bistand innen pensjonistorganiseringens ansvarsområde.

Se retningslinjer til § 21.2.

§ 22 Forbundsadministrasjon og forvaltning

22.1 Forbundet har sitt hovedkontor i Oslo. Deler av forbundsadministrasjonen legges til kompetansesentrene.

22.2 Forbundsstyret bestemmer hvem som skal forplikte forbundet i økonomiske saker.

- 22.3 Forbundets midler skal plasseres på en økonomisk forsvarlig måte. Midler skal ikke plasseres i foretak/aktivitet i strid med Fagforbundets formål. Dessuten kan midler nyttes til kjøp av fast eiendom og tegning av aksjer i foretak som forbundet har interesse av å være medeier i. Forbundsstyret må til enhver tid påse at forbundets midler anbringes slik at de kan realiseres hurtig.
- 22.4 Forbundet skal ha statsautorisert revisor.

§ 23 Konfliktfond

- 23.1 Forbundet skal ha et konfliktfond.
- Se retningslinjer til § 23.1 og «Retningslinjer for stønad under arbeidsstans» (andre retningslinjer)
- 23.2 Konfliktfondets midler anbringes slik at de kan nyttes når situasjonen krever det.

§ 24 Kontrollkomiteen

- 24.1 Kontrollkomiteen har i oppdrag å påse at organisatoriske og økonomiske disposisjoner er i samsvar med forbundets vedtekter og vedtak.
- 24.2 Kontrollkomiteens beretning fremlegges for forbundsstyret, landsstyret og Landsmøtet i forbindelse med behandlingen av forbundets regnskap og årsberetning.
- Se retningslinjer til § 24.

§ 25 Endring av vedtektene

Disse vedtektene kan bare endres eller oppheves på et landsmøte. Vedtektsendringer vedtas med alminnelig flertall. Oppløsning, § 27, må vedtas av landsmøtet med 2/3 flertall. Det samme gjelder ved endring av forbundets grunnleggende struktur med yrkesseksjoner og fagforeninger.

Vedtektene trer i kraft ved vedtak.

§ 26 Avgjørelse av tvister

Tvister om hvordan vedtektene kan forstås kan ikke bringes inn til prøving for de ordinære domstoler. Tvister av denne art, som er avgjort av forbundsstyret eller landsstyret, kan den som er part i tvisten bringe inn for voldgiftsrett. Voldgiftsretten skal bestå av tre medlemmer. Justitiarius ved Oslo tingrett utnevner voldgiftsrettens formann som skal være en dommer.

Fagforbundet og den annen part i tvisten utnevner hver sin meddommer.

Voldgiftsretten avgjør tvisten med endelig virkning for partene. Fristen for å bringe saken inn for voldgiftsretten er 2 – to – måneder regnet fra det tidspunkt da melding om forbundsstyrets eller landsstyrets avgjørelse er sendt i rekommandert brev.

§ 27 Oppløsning

Vedtak om oppløsning av forbundet kan bare fattes på et ordinært eller ekstraordinært landsmøte.

Til forslagets endelige vedtakelse kreves 2/3 flertall på landsmøtet. Oppløses forbundet, skal dets aktiva disponeres av det landsmøtet som treffer beslutning om oppløsning.

RETNINGSLINJER

2022–2025

INNHold - Retningslinjer

Retningslinjer til § 1 Navn.....	77
Retningslinjer til § 4 Forbundets organisasjonsområdet	77
Retningslinjer til § 6 Medlemskap	77
Retningslinjer til § 7 Æresmedlemskap	78
Retningslinjer til § 8 Medlemskontingent.....	78
Retningslinjer til § 9 Kontingentfritak.....	79
Retningslinjer til § 11 Fagforeningen	79
Retningslinjer til § 12 Når flere fagforeninger organiserer arbeidstakere hos samme arbeidsgiver	83
Retningslinjer til § 13 Fylkeskretsen	85
Retningslinjer til § 14 Landsmøtet	89
Retningslinjer til § 17 Landsstyrets myndighetsområde.....	90
Retningslinjer til § 20 Yrkesseksjonene sentralt	91
Retningslinjer til § 21 Sentralt ungdomsutvalg og sentralt pensjonist- og uføreutvalg	94
Retningslinjer til § 23 Konfliktfond	98
Retningslinjer til § 24 Kontrollkomiteen	98
Andre retningslinjer	99
Retningslinjer for valg og avstemninger i Fagforbundet	99
Retningslinjer for tariffkrav/tariffrevisjoner/ forståelse av overenskomster	103
Retningslinjer for avstemning over tarifforslag.....	104
Retningslinjer om arbeidsstans	104
Retningslinjer for stønad under arbeidsstans	105

Retningslinjer

Retningslinjer til § 1 Navn

Det er ikke anledning til å benytte forkortelser av forbundets navn.

Retningslinjer til § 4 Forbundets organisasjonsområdet

Spørsmål om fortolkning av forbundets organisasjonsområde, behandles av forbundet sentralt etter at spørsmålet først er håndtert av fylkeskretsen.

Retningslinjer til § 6 Medlemskap

Retningslinjer til § 6.1.1

For å kunne bli medlem av Fagforbundet må den som ønsker medlemskap gi de person- og kontaktopplysninger som er nødvendig for oppfølging av medlemmet.

Studentmedlemskap

Minimumskrav for å kunne organisere seg som studentmedlem er at studiet anses som hovedbeskjeftigelse, minimum 30 studiepoeng pr. år. Inntekt må ikke overstige lånekassens inntektsgrense angående stipend. Inntekt i studiets ferieperioder regnes ikke med.

Studentmedlemmer har rettigheter i henhold til de obligatoriske kollektive forsikringsordningene og OUO.

Elevmedlemskap

Minimumskrav for å kunne organisere seg som elev, er følgende at skoletiden anses som hovedbeskjeftigelse, minimum 20 timer pr. uke.

Elev- og lærlingmedlemmer har ingen rettigheter i henhold til de obligatoriske kollektive forsikringsordningene og OUO, med mindre de betaler kontingent tilsvarende studentmedlemmer.

Se for øvrig retningslinjer til § 11.2.6.

Retningslinjer til § 6.1.2

Bimedlemmer må ha et aktivt arbeidsforhold innenfor Fagforbundets organisasjonsområde. Bimedlemmer har ingen rettigheter til stipend fra OUO og utbetalinger fra Fagforbundets stønadskasse. Et bimedlemskap gir ingen rettigheter i kollektiv hjemforsikring via Fagforbundet.

Retningslinjer til § 6.2

Medlemskapet skal være i den fagforeningen der vedkommende har den største stillingsandelen. Dersom stillingsandelene er like store, skal fagforeningstilhørigheten avgjøres av medlemmet selv. Nettstudenter kan selv velge fagforeningstilhørighet.

Se for øvrig retningslinjer til § 11.2.6.

Retningslinjer til § 6.3

Det er ikke anledning til å benytte forkortelser ved benevning av yrkesseksjonene.

Retningslinjer til § 6.7

Viser til LOs vedtekter § 19.

Retningslinjer til § 7 Æresmedlemskap

Fritaket gjelder sentral og lokal kontingent, obligatoriske forsikringer og Fagforbundets OUO-fond. Det tas ikke opp nye æresmedlemmer.

Retningslinjer til § 8 Medlemskontingent

Retningslinjer til § 8.1

Ferielønn som utbetales i henhold til Ferielovens bestemmelser regnes som lønn og er dermed gjenstand for trekk av kontingent. Dette gjelder ikke for pensjonister og uføre det første året uten lønnsinntekt.

Omsorgslønn er lønn med pensjonsopptjening og er gjenstand for trekk av kontingent.

Retningslinjer til § 8.5

Forbundsstyret skal godkjenne innføring og endring av lokal tilleggskontingent.

Oppheving av lokal tilleggskontingent vedtas av årsmøtet i fagforeningen. Årsmøtet kan delegere denne myndigheten til et medlemsmøte eller styret i fagforeningen. Årsmøtet må fatte eget vedtak om slik delegering. Oppheving av lokal tilleggskontingent må meldes til fylkeskrets og forbundet sentralt.

Retningslinjer til § 8.8

Medlem som er skyldig kontingent, skal kontaktes snarest mulig for oppfølging av medlemskapet.

Retningslinjer til § 9 Kontingentfritak**Retningslinjer til §§ 9.2 og 9.3**

Medlemmer som er født i 1947 eller tidligere betaler ikke særkontingent for alders- og uførepensjonister.

Retningslinjer til § 11 Fagforeningen**Retningslinjer til § 11.1.1**

Det er årsmøtet som fatter vedtak om endring av fagforeningens navn.

Styret i fagforeningen plikter å registrere fagforeningen i Enhetsregisteret og oppdatere styresammensetningen etter årsmøtet.

Retningslinjer til § 11.2.1

For å sikre at de klubbtiltitsvalgte får nødvendige faglige argumenter i møter med arbeidsgiver skal fagforeningen etablere rutiner for kontakt mellom klubbstyrene og yrkesseksjonene i fagforeningen.

Styret i fagforeningen ivaretar arbeidsmiljøaktiviteten innenfor eget organisasjonsområde. Ett av styremedlemmene i fagforeningen skal ha et særlig ansvar for denne aktiviteten.

Ett verneombud i fagforeningens organisasjonsområde skal tiltre styret fagforeningen med tale- og forslagsrett.

Retningslinjer til § 11.2.6

Fagforeningen skal:

- i samarbeid med klubbstyrene ha oversikt over vervepotensialet og medlemsutviklingen
- legge planer for verveaktiviteten
- etablere rutiner for oppfølging av klubbstyrene

Har medlemmet to arbeidsgivere skal det betales kontingent hos begge arbeidsgivere. Samlet kontingent skal ikke overstige gjeldende maksimumskontingent. Medlemmet skal registreres i medlemsregisteret hos den arbeidsgiver hvor vedkommende har størst stilling. Premie for obligatoriske forsikringer og OUO trekkes bare hos denne arbeidsgiveren.

Dersom et medlem skifter til en arbeidsplass der en annen fagforening organiserer hovedtyngden av medlemmene skal vedkommende overføres til denne fagforeningen.

Når fagforeningen/Fagforbundet får melding om at et medlem er blitt alders- eller uførepensjonist, skal endringen registreres i medlemsregisteret. Når det gjelder uførepensjonister skal det kreves dokumentasjon. For å bli registrert som uførepensjonist må medlemmet ha trådt helt ut av arbeidslivet og ikke motta lønn fra en arbeidsgiver.

Fra den dato medlemmet melder fra til fagforeningen/Fagforbundet om slik endring og fram til utgangen av dette året, betales ingen kontingent.

Fagforbundets 25-års jubileumsmerke

Etter 25 års medlemskap i Fagforbundet skal medlemmet få tildelt Fagforbundet jubileumsmerke med diplom. Fagforeningen deler ut jubileumsmerke og har ansvaret for oppfølgingen, herunder å registrere utdelingsdato i medlemsregisteret.

Jubileumsmerkene betales av fagforeningen.

Medlemsperioden inkluderer medlemskap i tidligere Norsk Helse- og Sosialforbund, Norsk Kommuneforbund og Norsk Post- og Kommunikasjonsforbund.

Oversikt over medlemmer som har vært medlem i 25 år kan fagforeningen finne i medlemsregisteret. ("ME-R-9006 Jubileumsmedlemmer" i Fane 2)

25-års jubileumsmerke bestilles i Fagforbundets nettbutikk under overskriften jubileumsmerker.

Bestilling sendes to måneder før utdeling.

Fagforbundets gullmerke med diplom

Gullmerket kan deles ut til medlem som i til sammen 20 år eller mer har utført aktivt arbeid i eller for forbundet:

1. Medlemmet må ha hatt tillitsverv i Fagforbundet eller utvalg som vedkommende er valgt eller utpekt til av forbundet.
2. Forbundsstyret tildeler gullmerke med diplom etter forslag fra forbundet sentralt, fylkeskrets eller fagforening.
3. Tillitsverv i tidligere Norsk Helse- og Sosialforbund, Norsk Kommuneforbund og Norsk Post- og Kommunikasjonsforbund.
4. Behandling av søknadene om gullmerke med diplom delegeres administrasjonen.

Søknad:

Søknad om gullmerke med diplom post@fagforbundet.no

Søknaden skal inneholde medlemsnummer, navn og oversikt over alle tillitsverv medlemmet har hatt i 20 år.

LOs 40-årsmerke med diplom

Etter 40 års sammenhengende medlemskap i LO, skal medlemmet få tildelt LOs 40 års merke med diplom.

Fagforeningen deler ut LOs 40 års merke og har ansvaret for oppfølgingen, herunder å registrere utdelingsdato i medlemsregisteret.

Merket betales av forbundet.

Oversikt over medlemmer som har vært medlem i 40 år kan fagforeningen finne i medlemsregisteret. («ME-R-9006 Jubileumsmedlemmer» i Fane 2).

LOs 40-årsmerke med diplom bestilles i Fagforbundets nettbutikk under overskriften jubileumsmerke.

Bestilling sendes to måneder før utdeling.

Utbetalinger fra Stønadskassen

Alle betalende medlemmer, med unntak av bimedlemmer, har rettigheter i Stønadskassen. Stønaden utbetales ved medlemmets død. Fagforeningene har i den grad det er mulig, plikt til å underrette etterlatte om Stønadskassens utbetalinger.

Retningslinjer til § 11.3.5

Leder og opplæringsansvarlig skal ikke velges samme år som nestleder og kasserer. Kasserer kan ikke ha verv som leder eller nestleder.

Retningslinjer til § 11.3.10

Revisor skal kontrollere at regnskapet er ført riktig, og at utbetalinger er gjort i henhold til styrevedtak og Fagforbundets vedtekter. Fagforeningen kan kjøpe regnskap- og revisjonstjenester eksternt, men de valgte revisorene står like fullt til ansvar for årsmøtet.

Retningslinjer til § 11.6.1

Vedtak om oppløsning, deling og sammenslåing av fagforeninger skal vedtas på årsmøtet. Ved sammenslåing av to eller flere fagforeninger beholdes det laveste nummeret i medlemsregisteret der dette har en historisk betydning.

Før vedtak om sammenslåing fattes skal fagforeningene ha oversikt over fagforeningenes aktiva og passiva. Spesielt viktig er her eierandeler i Folkets Hus, hytter, og andre sameier der vedtekter tilsier at eierandeler skal innløses ved oppløsning av forening.

Etter at vedtak om oppløsning, deling eller sammenslåing er fattet i fagforeningenes årsmøter, skal fylkeskretsens styre vedta sammenslåingen, jfr. § 13.4.2. Fylkeskretsens vedtak sendes forbundet sentralt.

Dersom sammenslåingen krysser fylkesgrenser, sendes saken til forbundsstyret for endelig godkjenning, ref. § 19.1.

Den nye fagforeningen sørger for at arbeidsgivere får de nødvendige meldinger om medlemmers kontingenttrekk.

Viser for øvrig prosedyrebeskrivelse for oppløsning, deling og sammenslåing av fagforeninger.

Retningslinjer til § 11.7.1

Ved større virksomheter kan det være klubber på flere nivå.

Retningslinjer til § 11.8.1

Årskonferansene for yrkesseksjonene, avholdes senest 21 dager etter fagforeningens årsmøte.

Retningslinjer til § 11.9.1

Årskonferansen for ungdom avholdes senest 21 dager etter fagforeningens årsmøte.

Retningslinjer til § 11.10.1

Årskonferansen for pensjonister og uføre avholdes senest 21 dager etter fagforeningens årsmøte.

Retningslinjer til § 12 Når flere fagforeninger organiserer arbeidstakere hos samme arbeidsgiver

1. Når det er minst to fagforeninger med medlemmer ansatt hos samme arbeidsgiver, skal det opprettes et koordineringsledd for å samordne arbeidet overfor arbeidsgiver. Dette for å sikre at fagforeningene enes om felles syn i saker den tillitsvalgte etter avtaleverket skal behandle overfor arbeidsgiver. Det innebærer også at den tillitsvalgte gis nødvendig ryggdekning.
2. Et koordineringsledd skal forankres i den ordinære strukturen med fagforeninger og fylkeskretser og deres valgte ledelse. Vedtak fattet i koordineringsleddet er bindende.

Koordineringsleddene skal:

- koordinere virksomheten på vegne av fagforeningene og fylkeskretsene de representerer.
  - sørge for at tillitsvalgte etter aktuell hovedavtale blir valgt og fungerer, og bestemme hvordan de velges innen rammene av denne og forbundets retningslinjer for valg. Koordinere prosessen med valg av ansattrepresentanter, påse at sentrale samarbeidsavtaler følges og inngå lokale avtaler med andre forbund om samarbeid der dette er nødvendig.
  - Påse at vedtak i klubbstyret er i tråd med vedtekter, prinsipp- og handlingsprogram og vedtak fattet av overordnede organ.
3. Fylkeskretsen har ansvaret for å opprette koordineringsledd når virksomheten finnes kun innen én fylkeskrets. Fylkeskretsen innkaller til det første møtet i koordineringsleddet.

Følgende er representert i et koordineringsledd innen én fylkeskrets:

- Styrerepresentanter fra fagforeninger med medlemmer ansatt i virksomheten, fortrinnsvis bør leder være representert.
- Overordnede tillitsvalgte i virksomheten.
- Fagforbundets ansattrepresentanter fra virksomhetens styre.
- Fylkeskretsen kan velge å være fullverdig medlem i ert slikt koordineringsledd.

Eventuell konserntillitsvalgt, aktuelle kompetansesentre, fylkeskretsen samt hovedverneombud, når dette er medlem i Fagforbundet, har møterett.

4. Når virksomheter dekker flere fylkeskretser skal det opprettes koordineringsledd som nevnt i pkt. 3. De aktuelle fylkeskretser har ansvar for å kalle inn til første møte. Forbundet sentralt kan bistå med innkallingen til dette møtet ved behov. Fylkeskretsene er fullverdige medlemmer i koordineringsledd som dekker flere fylkeskretser når karakteren av virksomheten tilsier det. I slike koordineringsledd har en fylkeskrets sekretariatsansvar.
5. Forbundet sentralt har ansvaret for å opprette fylkesvise koordineringsledd i overordnede virksomheter som fylkesvise helseforetak og liknende. Innkallingen til første møte skjer på vegne av forbundsstyret og ivaretas av kompetansesentrene.

Følgende er representert i et slikt fylkesvise koordineringsledd:

- Styret i aktuelle fylkeskretser med medlemmer ansatt i virksomheten, fortrinnsvis ved leder.
  - Konserntillitsvalgt eller liknende funksjon.
  - Fagforbundets ansattrepresentanter fra virksomhetens styre.
  - Forbundsstyrets arbeidsutvalg og kompetansesentrene i fylkeskretsen har møterett.
6. Det skal opprettes et styre i koordineringsleddet. Styret skal ivareta koordineringsleddets ansvar mellom møtene i koordineringsleddet. Et styre skal sammensettes av representanter fra fagforeningsstyrer/fylkesstyrer og representanter fra valgte etter hovedavtalen. Representantene for fagforeningsstyrer/fylkesstyrer skal utgjøre flertallet i styret, og en av disse skal være leder. Styret kan velge et arbeidsutvalg eller delegere fullmakter.
7. Representanter for fagforeningsstyrer/fylkesstyrer har møterett i Fagforbundets organer etter hovedavtale, slik som i utvalg av tillitsvalgte eller liknende, jf. § 11.7, Forbundets organisasjonsledd på virksomhetsnivå, klubben.

Retningslinjer til § 13 Fylkeskretsen

Retningslinjer til § 13.2.5

Revisjonen av fylkeskretsens regnskaper skal skje i henhold til generelle revisjonsbestemmelser vedtatt i forbundet sentralt.

1. Revisjons- og kontrollkomiteen er ansvarlig overfor fylkesmøtet.
2. Revisjons- og kontrollkomiteen skal revidere og føre tilsyn med fylkeskretsens virksomhet og påse at den følger vedtekter, forbundets retningslinjer, handlingsplan og vedtak i forbundsstyret/landsstyret. Fylkeskretsen kan kjøpe regnskap- og revisjonstjenester eksternt, men de valgte revisorene står like fullt til ansvar for fylkesmøtet/representantskapet.
3. Revisjons- og kontrollkomiteen skal gjennomgå protokollene fra de organer som forplikter fylkeskretsen for å sikre at vedtak som fattes er i samsvar med vedtekter og fullmakter.

4. Revisjons- og kontrollkomiteen har ansvar for å påse at handlingsplaner og budsjett for fylkeskretsen blir fulgt opp.
5. Revisjons- og kontrollkomiteen kan til enhver tid forlange seg forelagt dokumenter og korrespondanse og kreve at tillitsvalgte og ansatte gir de opplysninger som de mener er nødvendig for å utføre sitt verv.
6. Revisjons- og kontrollkomiteen skal føre protokoll fra sine møter.
7. Revisjons- og kontrollkomiteen avgir beretning til fylkeskretsens fylkesmøte/representantskap. jf. vedtektene § 13.4.4.

Retningslinjer til § 13.2.9

Ekstraordinært representantskapsmøte innkalles av fylkesstyret ved særskilt behov. Innkalling må skje med minimum tre dagers varsel. Møtet kan kun behandle på forhånd varslet sak.

Retningslinjer til § 13.3.1

Styret for fylkeskretsen er medlem med fulle rettigheter i representantskapet, se sammensetning av fylkesstyret i vedtektenes § 13.4.1.

Retningslinjer til § 13.3.2

Styrene i yrkesseksjonene bestemmer selv hvordan yrkesseksjonenes representanter til fylkesmøtet/representantskap velges. Det skal velges vararepresentanter i rekke minst tilsvarende det antall representanter yrkesseksjonene er tildelt.

Antall representanter til yrkesseksjonene = Antall fagforeningsrepresentanter totalt x 0,2.

Antall representanter til yrkesseksjonene x 0,15 = Grunnrepresentasjon pr. yrkesseksjon.

Antall representanter til yrkesseksjonene ÷ grunnrepresentasjon pr yrkesseksjon = resterende representanter til fordeling.

Resterende representanter skal så fordeles mellom yrkesseksjonene etter antall yrkesaktive medlemmer. Dette gjøres på følgende måte:

Yrkesaktive medlemmer yrkesseksjon kirke, kultur og oppvekst.

Sum yrkesaktive medlemmer totalt = yrkesseksjonens andel resterende representanter

Resterende representanter x yrkesseksjonens andel = antall resterende representanter for yrkesseksjon kirke, kultur og oppvekst.

Samme regnestykker gjøres for de øvrige yrkesseksjonene.

Summen av de 4 regnestykkene skal bli samme antall som resterende representanter til fordeling.

Avrundingsregler

Benytt kun 2 siffer bak komma. Tall til og med 0,49 avrundes til 0 og tall fra og med 0,50 avrundes til 1.

Antall representanter per yrkesseksjon blir da: Grunnrepresentasjon pluss antall resterende representanter.

Retningslinjer til § 13.4.2

Fylkeskretsens styre har en rett og plikt til å ta opp med styret i fagforeningen alle forhold som på en eller annen måte er i strid med forbundets interesser. Slike saker skal løses gjennom samarbeid mellom styret i fylkeskretsen og styret i fagforeningen. Begge styrer har både rett og plikt til å bidra til at saken kan løses til beste for forbundets interesser.

I de tilfeller der saken ikke løses ved samarbeid, skal fylkesstyret orientere den sentrale politiske ledelse. Fylkesstyret kan innkalle til medlemsmøte i fagforeningen etter å ha varslet fagforeningens styre. sender melding om saken til forbundsstyret, og har en rett og plikt til å sørge for at et lovlig fattet vedtak blir gjennomført i fagforeningen.

I tilfeller der det oppstår forhold som faller inn under § 10 om eksklusjon og suspensjon, skal fylkesstyret igangsette behandling etter vedtektenes bestemmelser.

Retningslinjer til § 13.5.1

I tillegg til delegatene fra fagforeningene møter seksjonsstyret i Fylkeskonferansen med fulle rettigheter.

Fylkeskonferansen for yrkesseksjonene avholdes senest 21 dager etter fylkesmøtet.

Fylkeskonferansen fremmer forslag på yrkesseksjonenes representanter med vara til landsmøtet:

- Fire representanter med likt antall av begge kjønn
- Fire varerepresentanter i rekke med likt antall av begge kjønn
- Etter fylkesstyrets godkjenning av protokollen fra fylkeskonferansen, oversendes forslagene det sentrale seksjonsstyret. Fristen er 21. april.

Retningslinjer til § 13.6.1

Fylkeskretsen velger selv hvordan de ønsker at fylkeskonferansen for ungdom skal settes sammen i forhold til representasjon fra fagforeningene, men den enkelte fagforening skal som et minimum være representert med en delegat til fylkeskonferansen for ungdom.

De faste medlemmene i ungdomsutvalget møter som delegater til fylkeskonferansen med fulle rettigheter.

Fylkeskonferansen for ungdom skal blant annet behandle rapporter om Fagforbundets ungdomsarbeid de siste to årene. Videre skal den vedta handlingsplan for neste periode.

Ungdomsutvalget velges på fylkesmøtet. Leder er representant og nestleder er personlig vararepresentant til fylkesstyret.

Student- og elevforum

1. For student- og elevmedlemmer innen fylkeskretsen, skal ungdomsutvalget opprette et student- og elevforum tilknyttet fylkeskretsens ungdomsorganisering og utpeke leder av dette. Forumet skal være på minimum 3 medlemmer. Dersom det er mulig, kan det opprettes ett forum for studenter og ett forum for elever.
2. Fylkesstyret har ansvar for at det opprettes et student- og elevforum.
3. Forumet har en rådgivende funksjon overfor fylkeskretsens ungdomsutvalg, og ungdomsutvalget kan delegere enkeltoppgaver til forumet slik som verving og gi tilbud til medlemmer på utdanningsinstitusjonene.

Retningslinjer til § 13.7.1

Fylkeskretsen velger selv hvordan de ønsker at fylkeskonferansen for pensjonister og uføre skal settes sammen i forhold til representasjon fra fagforeningene, men den enkelte fagforening skal som et minimum være representert med en delegat til fylkeskonferansen for pensjonister og uføre.

De faste medlemmene i pensjonist- og uføreutvalget møter som delegater til fylkeskonferansen med fulle rettigheter.

Fylkeskonferansen for pensjonister og uføre skal blant annet behandle rapporter om Fagforbundets pensjonistarbeid de siste to årene. Videre skal den vedta handlingsplan for neste periode.

Pensjonist- og uføreutvalget velges på fylkesmøtet. Leder er representant og nestleder er personlig vararepresentant til fylkesstyret.

Retningslinjer til § 14 Landsmøtet**Retningslinjer til § 14.4**

Senest 6 måneder før landsmøtet holdes, sender forbundet ut melding til yrkesseksjonene, fylkeskretsene og fagforeningene om hvor mange delegater yrkesseksjonene og fylkeskretsene får etter den vedtatte fordelingen.

1. For å være valgbar som delegat må medlemmet ha vært organisert i Fagforbundet i 6 måneder, før landsmøtet holdes.
2. Ved valg av delegater skal det legges til grunn med særskilt vektlegging av kjønn, yrke og geografisk tilknytning. (jf. § 5 i vedtektene). Valgene skal foregå etter at den foreløpige sakslisten til landsmøtet er behandlet.
3. Yrkesseksjonenes delegater til landsmøtet og varadelegater i rekke velges av en digital samling for lederne av yrkesseksjonene i fylkeskretsene, jf. vedtektenes § 20.2, etter innstilling fra styret i yrkesseksjonen sentralt. Frist for innsending av informasjon om yrkesseksjonenes delegater og varadelegater til landsmøtet er 30. april samme år som landsmøtet avholdes.
4. Ungdoms- og pensjonistorganiserings delegater og varadelegater i rekke til landsmøtet velges av en digital samling for de fylkesvise lederne i

- henholdsvis ungdoms- og pensjonistorganiserings, jf. retningslinjene til vedtektenes §§ 21.1 og 21.2 etter innstilling fra de sentrale utvalgene. Frist for innsending av informasjon om ungdomsorganiserings delegater og varadelegater til landsmøtet er 30. april samme år som landsmøtet avholdes.
5. Fylkeskretsens delegater til landsmøtet og varadelegater i rekke velges av fylkesmøtet eller fylkeskretsens representantskap. Fagforeningene kan foreslå inntil 6 delegater og 6 varadelegater og sende forslaget til fylkeskretsen. Fylkesstyret fastsetter fristen for innsending av forslag på delegater fra fagforeningene i fylkeskretsen. Styret i fylkeskretsen fungerer som valgkomité, og kan selv foreslå delegater. Forslag til valg av delegater settes opp i nummerorden. Fylkeskretsens leder bør være med i forslaget. På grunnlag av de innkomne forslagene velger fylkeskretsen delegater og varadelegater i rekke. Frist for å sende inn informasjon om fylkeskretsens delegater til landsmøtet er 30. april samme år som landsmøtet avholdes.
  6. Melding med opplysninger om delegater og varadelegater fra fylkeskretsen, yrkesseksjonene, ungdom og pensjonist sendes elektronisk til forbundet.
  7. Suppleringsvalg foretas av henholdsvis fylkesstyret, sentralt yrkesseksjonsstyre, sentralt ungdomsutvalg og sentralt pensjonist- og uføreutvalg. Denne myndigheten kan delegeres. Det må fattes et eget vedtak om dette.

Retningslinjer til § 17 Landsstyrets myndighetsområde

Retningslinjer til § 17.2

Fylkeskretsens tillitsvalgte som i valgperioden ikke lenger har en forankring i form av tillitsverv bør søke om fritak fra tillitsverv i landsstyret.

Suppleringsvalg skal foretas etter innstilling fra styrene i yrkesseksjonene sentralt og de sentrale utvalgene i ungdoms- og pensjonsorganiserings når tillitsvalgte fra disse organiseringene fratrer i perioden.

Retningslinjer til § 17.8

1. Når LO har fordelt antall kongressrepresentanter til forbundene, foretar forbundsstyret en fordeling til hver fylkeskrets, med fradrag av landsstyrets medlemmer og lederne av kompetansesentrene. Fylkeskretsens representasjon beregnes ut fra medlemstallet i foregående kvartal.

2. Fylkeskretsene som får representasjon tilskrives om antall representanter og vararepresentanter hver fylkeskrets kan foreslå. Listen skal inneholde tre navn i prioritert rekkefølge. (Representanter og vararepresentanter fra samme fylkeskrets). Fylkeskretsene som ikke får representasjon skal foreslå tre navn i prioritert rekkefølge som stilles til disposisjon når vara til AU-medlemmer og kompetansesenterledere velges, og i situasjoner hvor det blir forfall på disse varalistene. Slikt valg av vara skal ta hensyn til medlemstallet i de aktuelle fylkeskretsene. Vara for ungdomsrepresentantene hentes fra ungdomsutvalgets medlemmer og varamedlemmer.
3. I fylkeskretsens forslag skal det tas hensyn til geografi, yrkesgrupper og kjønn jf. § 5 Likestilling.
4. Fylkeskretsens forslag til representanter sendes forbundet innen den frist som er angitt.
5. Forbundsstyret er valgkomité og forbereder saken til landsstyret, som foretar det endelige valget av representanter med personlige vararepresentanter til Landsorganisasjonens kongress.

Retningslinjer til § 17.12

1. Valgkomiteen for landsmøtet og leder av denne velges av landsstyret senest 3 måneder før landsmøtet avholdes.
2. Valgkomiteen sammensettes med en representant fra hver fylkeskrets, en representant fra hver av de ulike yrkesseksjonene, pensjonistorganiseringsen, ungdomsorganiseringsen, samt to representanter fra landsstyret.
3. Valgkomiteen har til oppgave å innstille på kandidater for de valg som skjer på landsmøtet jf. § 14.19.
4. Valgkomiteen bestemmer selv sin arbeidsform.

Retningslinjer til § 20 Yrkesseksjonene sentralt

Retningslinjer til § 20.1

Det avholdes landskonferanse i den enkelte yrkesseksjon hvert 4. år, tidligst 2 uker og senest 4 uker etter landsmøtet. Konferansen sammensettes av representanter valgt på fylkesmøtet jf. §13.2.4. Landskonferansen avholdes ikke samtidig med landskonferansen for ungdomsorganiseringsen og landskonferansen for pensjonistorganiseringsen.

Hver landskonferanse har 100 delegater. Delegatene er fordelt forholdsmessig etter antall yrkesaktive medlemmer i yrkesseksjonen i fylkeskretsen pr 1. januar i det året landskonferansen finner sted. Hver fylkeskrets skal være representert med 3 representanter før fordeling foretas etter forholdstallsprinsippet.

De seks landsmøtevalgte medlemmene i det sentrale seksjonsstyret møter på landskonferansen med fulle rettigheter i tillegg til delegatene valgt på fylkesmøtet.

Ved beregning av antall representanter tas utgangspunkt i antall yrkesaktive medlemmer i yrkesseksjonen.

Yrkesseksjonens valgte representanter er å anse som representanter for alle yrkesgruppene som er tilknyttet yrkesseksjonen.

Det sentrale seksjonsstyret kan i tillegg invitere representanter uten stemmerett fra yrkesseksjonens nettverks-/faggrupper til konferansen.

Følgende saker skal behandles av landskonferansen:

- Åpning
- Godkjenning
  - Innkalling
  - Dagsorden
  - Forretningsorden
- Konstituering
  - Valg av dirigenter (2)
  - Valg av sekretærer (2)
  - Val av redaksjonskomité (oddetall)
  - Valg av protokollkomité (2)
- Yrkesseksjonens faglige og økonomiske beretning (til orientering)
- Yrkesseksjonens hovedlinjer (vedtas i tråd med vedtak fattet på landsmøtet)

Retningslinjer til § 20.2

Det sentrale seksjonsstyret skal som forberedelse til landskonferansen:

Senest 10 måneder før landskonferansen sende melding til fylkeskretsene med informasjon om:

- tidspunkt for landskonferansen.
- hvor mange delegater fylkeskretsenes får etter den vedtatte fordelingen, jf. retningslinjene til vedtektene § 20.1.
- frist for innsending informasjon om fylkeskretsens delegater og varadelegater til landskonferansen (Frist 1. april).
- frist for innsending av forslag til yrkesseksjonens hovedlinjer (Frist 1. mai).

Senest 6 måneder før landskonferansen innkalle til landskonferansen. Det sentrale seksjonsstyret innkaller til landskonferansen på bakgrunn av ovennevnte nøkkel for fordeling av representanter, jf. retningslinjene til vedtektenes § 20.1.

Senest tre måneder før landskonferansen sende ut dokumentene som skal behandles av landskonferansen.

Det sentrale seksjonsstyret skal som forberedelse til landsmøtet innkalle til:

- en digital samling for de fylkesvise lederne av yrkesseksjonene i fylkeskretsene som sammen med det sentrale seksjonsstyret skal velge yrkesseksjonens delegater til landsmøtet. Samlingen skal gjennomføres innen 30. april. samme år som landskonferansen avholdes.
- en digital samling for de fylkesvise lederne av yrkesseksjonene i fylkeskretsene som sammen med det sentrale seksjonsstyret skal foreslå representanter i henhold til vedtektene §§ 14.19.1, 14.19.2, 14.19.3 og 14.19.4. Forslagene fremmes overfor Fagforbundets valgkomité.

Dersom leder for yrkesseksjonen i fylkeskretsen sitter i det sentrale seksjonsstyret, møter nestleder for yrkesseksjonen i fylkeskretsen.

Melding om tidspunkt for samlingene sendes senest 3 måneder før.

Retningslinjer til § 21 Sentralt ungdomsutvalg ogsentralt pensjonist- og uføreutvalg

Retningslinjer til § 21.1

Det avholdes landskonferanse i ungdomsorganiseringen hvert 4. år, tidligst 2 uker og senest 4 uker etter yrkesseksjonenes landskonferanser.

Konferansen sammensettes av representanter valgt på fylkesmøtet, jf. §13.2.4. Landskonferansen avholdes ikke samtidig med yrkesseksjonenes landskonferanser.

Sammensetning

Fordeling av delegater fra fylkeskretsen til landskonferansen for ungdom beregnes etter følgende skala:

Fra 0 til 1000 medlemmer	3 delegater
Fra 1001 til 1750 medlemmer	4 delegater
Fra 1751 til 2500 medlemmer	5 delegater
Fra 2501 til 3250 medlemmer	6 delegater
Fra 3251 til 4000 medlemmer	7 delegater
Fra 4001 til 5500 medlemmer	8 delegater
Over 5501	9 delegater

Det er antallet medlemmer på 30 år eller yngre per 1. januar i det året landskonferansen for ungdom avholdes som avgjør hvor mange delegater den enkelte fylkeskrets skal være representert med. Det velges tilsvarende antall vararepresentanter som antall delegater. Vararepresentantene velges i rekke.

I tillegg kan den enkelte fylkeskrets sende en observatør med tale- og forslagsrett til landskonferansen for ungdom.

De seks landsmøtevalgte medlemmene i det sentrale ungdomsutvalget møter på landskonferansen med fulle rettigheter i tillegg til delegatene valgt på fylkesmøtene.

Følgende saker skal behandles av landskonferansen:

- Åpning
- Godkjenning
  - Innkalling
  - Dagsorden
  - Forretningsorden
- Konstituering
  - Valg av dirigenter (2)
  - Valg av sekretærer (2)
  - Val av redaksjonskomité (oddtall)
  - Valg av protokollkomité (2)
- Ungdomsorganiseringens hovedlinjer (vedtas i tråd med vedtak fattet på landsmøtet)

Det sentrale ungdomsutvalget skal som forberedelse til landskonferansen:

- Senest 10 måneder før landskonferansen sende melding til fylkeskretsene med informasjon om:
- tidspunkt for landskonferansen
- hvor mange delegater fylkeskretsene får etter den vedtatte fordelingen, jf. retningslinjene til vedtektene § 21.1
- frist for innsending informasjon om fylkeskretsens delegater og vara-delegater til landskonferansen (Frist 1. april)
- frist for innsending av forslag til ungdomsorganiseringens hovedlinjer (Frist 4 måneder før landskonferansen). Ungdomsutvalget i fagforeningene fremmer forslag til landskonferansen via ungdomsutvalget i fylkeskretsen. Sentralt ungdomsutvalg har rett til å sette fram forslag til landskonferansen for ungdom.

Senest 3 måneder før landskonferansen innkalle til landskonferansen. Det sentrale ungdomsutvalget innkaller til landskonferansen på bakgrunn av ovennevnte nøkkel for fordeling av representanter, jf. retningslinjene til vedtektenes § 21.1.

Senest 1 måned før landskonferansen sende ut dokumentene som skal behandles av landskonferansen.

Det sentrale ungdomsutvalget skal som forberedelse til landsmøtet innkalle til:

- en digital samling for lederne av ungdomsutvalget i fylkeskretsene som sammen med det sentrale ungdomsutvalget skal velge ungdomsorganiserings delegater til landsmøtet. Samlingen skal gjennomføres innen 30. april.
- en leder/ nestledersamling eller en digital samling for lederne av ungdomsutvalgene i fylkeskretsene som sammen med det sentrale ungdomsutvalget skal foreslå representanter i henhold til vedtektene §§ 14.19.1, 14.19.2, 14.19.3 og 14.19.4. Forslagene fremmes overfor Fagforbundets valgkomité.

Dersom leder for ungdomsutvalget i fylkeskretsen sitter i det sentrale ungdomsutvalget, møter nestleder for ungdomsutvalget i fylkeskretsen. Melding om tidspunkt for samlingene sendes senest 3 måneder før.

Retningslinjer til § 21.2

Det avholdes landskonferanse i pensjonist- og uføreorganiseringen hvert 4. år, tidligst 2 uker og senest 4 uker etter yrkessesksjonenes landskonferanser. Landskonferansen avholdes ikke samtidig med yrkessesksjonenes landskonferanser.

Landskonferansen består av tre delegater fra hver fylkeskrets valgt av fylkesmøtet, jf. §13.2.4.

De seks landsmøtevalgte medlemmene i det sentrale pensjonist og uføreutvalget møter på landskonferansen med fulle rettigheter i tillegg til delegatene valgt på fylkesmøtene.

Følgende saker skal behandles av landskonferansen:

- Åpning
- Godkjenning
  - Innkalling
  - Dagsorden
  - Forretningsorden
- Konstituering
  - Valg av dirigenter (2)
  - Valg av sekretærer (2)
  - Val av redaksjonskomité (oddetall)
  - Valg av protokollkomité (2)

- Pensjonistorganiseringsens hovedlinjer (vedtas i tråd med vedtak fattet på landsmøtet)

Det sentrale pensjonist- og utføreutvalget skal som forberedelse til landskonferansen:

- Senest 10 måneder før landskonferansen sende melding til fylkeskretsene med informasjon om:
- tidspunkt for landskonferansen
- hvor mange delegater fylkeskretsene får
- frist for innsending informasjon om fylkeskretsens delegater og vara-delegater til landskonferansen (Frist 1. april)
- frist for innsending av forslag til pensjonist- og utføreorganiseringsens hovedlinjer (Frist 4 måneder før landskonferansen). Pensjonist- og utføreutvalget i fagforeningene fremmer forslag til landskonferansen via pensjonist- og utføreutvalget i fylkeskretsen. Sentralt pensjonist- og utføreutvalget har rett til å sette fram forslag til landskonferansen for pensjonister og utføre.

Senest 3 måneder før landskonferansen innkalle til landskonferansen.

Senest 1 måned før landskonferansen sende ut dokumentene som skal behandles av landskonferansen.

Det sentrale pensjonist- og utføreutvalget skal som forberedelse til landsmøtet innkalle til:

- en digital samling for lederne av pensjonist- og utføreutvalget i fylkeskretsene som sammen med det sentrale pensjonist- og utføreutvalget skal velge pensjonist- og utføreorganiseringsens delegater til landsmøtet. Samlingen skal gjennomføres innen 30. april.
- en digital samling for lederne av pensjonist- og utføreutvalget i fylkeskretsene som sammen med det sentrale pensjonist- og utføreutvalget skal foreslå representanter i henhold til vedtektene §§ 14.19.1, 14.19.2, 14.19.3 og 14.19.4. Forslagene fremmes overfor Fagforbundets valgkomité.

Dersom leder for pensjonist- og utføreutvalget i fylkeskretsen sitter i det sentrale pensjonist- og utføreutvalget, møter nestleder for pensjonist- og utføreutvalget i fylkeskretsen.

Melding om tidspunkt for samlingene sendes senest 3 måneder før.

Pensjonistforbundet

Det sentrale pensjonist- og uføreutvalget innstiller ovenfor forbundsstyret på representanter til de ulike verv i Pensjonistforbundet.

Retningslinjer til § 23 Konfliktfond

Retningslinjer til § 23.1

Fagforbundet skal ha et konfliktfond som svarer til minst kr 2500,- pr. yrkesaktivt medlem, jf. «Retningslinjer for stønad under arbeidsstans», (Andre retningslinjer: Retningslinjer for tariffkrav/tariffrevisjoner/forståelse av overenskomster).

Retningslinjer til § 24 Kontrollkomiteen

Kontrollkomiteen står som landsmøtevalgt organ til ansvar overfor landsmøtet. Kontrollkomiteens ansvarsområde er forbundets virksomhet uavhengig av hvordan virksomheten er organisert. Kontrollkomiteen skal:

1. Føre tilsyn med forbundets virksomhet og påse at lover og forskrifter, vedtekter og vedtak i forbundets besluttede organer, vanlig organisasjonsmessig praksis samt fagforeningspraksis blir fulgt. Det forutsettes at komiteen legger spesiell vekt på den økonomiske siden av forbundets virksomhet.
2. Påse at forbundets sentrale apparat følger opp budsjettfullmaktene om at de budsjettansvarlige kontrollerer at rammeoverføringene og andre midler som kanaliseres via fylkeskretser og foreninger blir brukt i henhold til forutsetningene som er nedfelt i budsjett eller andre vedtak.
3. Gjennomgå protokollene fra de organer som forplikter forbundet for å sikre at vedtak som fattes er i samsvar med vedtekter og fullmakter.
4. Påse at handlingsplaner og budsjett blir fulgt opp. Kontrollkomiteen kan til enhver tid forlange seg forelagt forbundets dokumenter og korrespondanse, og kreve at tillitsvalgte og ansatte gir de opplysninger som komiteen mener er nødvendig for å utføre sine verv.

5. Føre protokoll fra sine møter. Kontrollkomiteen bestemmer selv når og hvordan den skal arbeide ut fra de vedtak som er gitt på landsmøtet. Ingen andre organer eller personer kan pålegge komiteen begrensninger.
6. Avgi beretning om sitt arbeid til møter som behandler årsberetning og regnskap og hvilke konklusjoner den har trukket for sitt ansvarsområde.
7. Holde seg orientert om revisjonenes oppgaver og påse at revisjonen fungerer som forutsatt i henhold til vedtekter og avtaler.
8. Samarbeide med revisjonen slik at felles ressurser brukes på en effektiv måte.

Kontrollkomiteen og revisjonen har et selvstendig ansvar for hvert av sine områder. Disse områder vil i praksis gå noe i hverandre, så det er naturlig at komiteen har et nært samarbeid med forbundets revisjon.

For vurdering av den økonomiske informasjon og kvalitet i systemer og rutiner, er det naturlig at komiteen bygger på opplysninger og resultater fra internkontroll – og revisjonsarbeidet.

Andre retningslinjer

Retningslinjer for valg og avstemninger i Fagforbundet

Valg

1. Ved valg må man være oppmerksom på vedtektenes bestemmelser om hvilke verv som skal velges ved særskilt valg
2. Hovedintensjonene med avstemningsreglene er å sikre at den som blir valgt har tillit hos flertallet av de stemmeberettigede.
3. Dersom det er flere enn én kandidat til vervet, foregår valget ved skriftlig avstemning eventuelt ved bruk av et digitalt møtesystem.
4. Den enkelte stemmeberettigede skal forholde seg til tre alternative framgangsmåter.
  - 1) Stemme på en av kandidatene
  - 2) Stemme blankt
  - 3) Avholde seg fra å stemme

Alternativ 1 og 2 er «Avgitte stemmer» og skal telle med.

Alternativ 3 er «ikke avgitte stemmer» og skal ikke telle med.

1. Den kandidaten som har fått flertall (over 50 %) av de avgitte stemmer, (alternativ 1 + 2) er valgt.
2. Dersom ingen har fått flertall av de avgitte stemmer, skal det foretas omvalg mellom de to som har fått flest stemmer.
3. Når omvalg foretas, er det ikke anledning til å stemme blankt, men det er anledning til å avholde seg fra å stemme. Dersom noen likevel stemmer blankt, skal dette betraktes som ikke avgitt stemme.
4. Får to kandidater likt stemmetall ved 2. gangs avstemning, foretas loddtrekning.

Eksempler på valg hvor det er mer enn én kandidat til vervet:

1) 3 kandidater - 32 stemmeberettigede

Resultat etter første avstemning:

Kandidat A	14 stemmer
Kandidat B	10 stemmer
Kandidat C	3 stemmer
Blanke	3 stemmer
Avholdt seg	2 stemmer

Her må man ha bundet omvalg mellom A og B (ikke anledning til å stemme blankt.)

Kandidat B	16 stemmer
Kandidat A	14 stemmer
Kandidat C	2 stemmer

Kandidat B har fått 16 av 30 stemmer (B+A) og er dermed valgt. Stemmer avgitt for C er å regne som "ikke avgitte stemmer".

2) 2 kandidater - 32 stemmeberettigede

Resultat etter første avstemning:

Kandidat A	15 stemmer
Kandidat B	13 stemmer
Blanke	3 stemmer
Avholdt seg	1 stemme

Kandidat A har ikke flertall av de avgitte stemmer (31) og omvalg må foretas.

Resultat omvalg:

Kandidat B	16 stemmer
Kandidat A	15 stemmer
Avholdt seg	1 stemme

Kandidat B er valgt.

3) 2 kandidater - 32 stemmeberettigede

Resultat etter første avstemning:

Kandidat A	15 stemmer
Kandidat B	13 stemmer
Blanke	3 stemmer
Avholdt seg	1 stemme

Kandidat A har ikke flertall av de avgitte stemmer (31) og omvalg må foretas.

Resultat etter omvalg:

Kandidat A	15 stemmer
Kandidat B	13 stemmer
Blanke	3 stemmer
Avholdt seg	1 stemme

I andre valgomgang er det ikke anledning til å stemme blankt og disse stemmene blir derfor å betrakte som ikke avgitt.

A har fått 15 av 28 avgitte stemmer og er dermed valgt.

Avstemninger

Praktiske regler til hjelp ved avstemninger:

1. Ett forslag

De som stemmer for forslaget, forholder seg i ro – de som stemmer mot rekker en hånd i været (viser stemmetegn).

Hvis det er tvil om resultatet, ber dirigenten om kontravotering. De som stemmer for forslaget skal rekke en hånd i været (viser stemmetegn), de som stemmer mot skal forholde seg rolig.

Er det fortsatt tvil telles stemmene.

Det er ved voteringer viktig å være konsekvent med avstemningsprosessen slik at det alltid er de som er enige i forslaget/innstillingen som bes om å forholde seg i ro under avstemningen. (De som er enige i forslaget/innstillingen forholder seg i ro – mot forslaget/innstillingen, viser det ved stemmetegn - det stemmes.)

2. To eller flere forslag

I noen tilfeller kan flere forslag settes opp mot hverandre. Ved to forslag, settes disse opp mot hverandre. Votering som i «ett forslag». Ved flere forslag, må det stemmes over hvert enkelt av forslagene. Det er vanlig å stemme over de mest ytterliggående forslagene først. Dette for å sikre at det forslaget som blir vedtatt har reell oppslutning hos flertallet av de stemmeberettigede. Hvordan man skal gå fram, må vurderes i hvert enkelt tilfelle. Hovedintensjonene med avstemningsmåten skal være å sikre at det forslaget som blir vedtatt har reell oppslutning hos flertallet av de stemmeberettigede.

Framgangsmåten ved avstemningen er den samme som nevnt i pkt. 1. «Ett forslag».

Utsettelsesforslag

Dersom det kommer forslag fra salen om utsettelse, eller forslag som vil medføre utsettelse, så skal dette forslaget settes under avstemning med en gang. Dersom det kommer forslag om utsettelse, skal diskusjonen om selve saken stoppes. Forsamlingen skal gis anledning til å diskutere utsettelsesforslaget og konsekvensene av det før en går til avstemning. Dersom utsettelsesforslaget blir vedtatt, er behandlingen av saken avsluttet inntil den skal tas opp på nytt. Dette kan ikke gjøres på samme møte, men må følge vanlig prosedyre for å fremme saker.

Skriftlig avstemning

Dersom én av møtedeltakerne forlanger det, gjennomføres skriftlig avstemning. Skriftlig avstemning skjer ved bruk av stemmesedler eventuelt ved bruk av digitalt avstemningssystem. Forslagene håndteres på samme måte som ved en åpen votering. Det bør velges et tellekorps ved skriftlige avstemninger.

Stemmelikhet – lederens dobbeltstemme

Ved stemmelikhet er forslaget forkastet, unntatt på styremøter der lederen har dobbeltstemme.

I møter hvor det er innsendt forslag til en sak, og det foreligger en innstilling fra et styrende organ, er det innstillingen det stemmes over og ikke de enkelte forslag. Hvis forslagstiller ønsker å få stemt over sitt forslag må forslaget fremmes på nytt i møtet. Votering blir da som i «to eller flere forslag»

**Retningslinjer for tariffkrav/tariffrevisjoner/
forståelse av overenskomster****Tariffkrav og tariffrevisjoner**

1. Setter Landsstyret fram krav om ny tariffavtale, må kravet godkjennes på forhånd av Landsorganisasjonen.
2. Plassoppsigelse kan foretas når sekretariatet i Landsorganisasjonen har gitt sin godkjenning i henhold til pkt. 1.
3. Fører ikke forhandlinger eller mekling fram og forbundet vil sette i verk arbeidsstans, må godkjenning innhentes fra sekretariatet i Landsorganisasjonen.
4. Om en tariffrevisjon omfatter flere fagforbund eller fag, har forbundet plikt til å overlate ledelsen av forhandlingene til et forhandlingsutvalg i samsvar med Landsorganisasjonens vedtekter § 14 pkt. 5.
5. Fagforening tilsluttet forbundet kan bare fremme krav om opprettelse av tariffavtaler eller si opp tariffavtale gjennom forbundets bestemmende organer.
6. Vil en fagforening fremme krav om endringer i lønn og arbeidsvilkår, skal saken først forberedes av fagforeningen og sendes til videre behandling på fylkeskretsen.
7. Forbundet avholder tariffkonferanser i tilknytning til hovedoppgjørene. Forbundsstyret fastsetter form og ramme.
8. Fagforeningen kan ikke på egen hånd gå til plassoppsigelse.
9. Fagforeningen kan ikke på egen hånd iverksette arbeidsstans.

Tvist om forståelse av overenskomster

1. Er en overenskomst kommet i stand, skal man ved forhandlinger søke å løse tvister i tråd med bestemmelsene i aktuell Hovedavtale.
2. Det enkelte medlem skal så snart råd er bringe tvisten inn for den tillitsvalgte. Dersom det finnes grunnlag for det, skal saken søkes løst ved forhandlinger med arbeidsgiver, jf. den aktuelle hovedavtalen. Kommer en ikke til enighet ved disse forhandlingene, bringes saken inn til forbundet ved det aktuelle kompetansesenteret, som kan søke tvisten løst ved nye forhandlinger.
3. Det er viktig at både fagforeningen og fylkeskretsen er orientert om slike saker.

Retningslinjer for avstemning over tarifforslag

1. Tarifforslag skal legges fram for de medlemmer interesselvisten gjelder. For at avstemningsresultatet skal gi et fullgodt uttrykk for viljen hos medlemmene skal det gjennomføres uravstemning.
2. Har flertallet av de medlemmer som interesselvisten gjelder stemt for forslaget, er det vedtatt. Har flertallet stemt imot er det forkastet.
3. Bli ikke vilkåret i pkt. 2 oppfylt, er avstemningen ikke bindende med mindre 2/3 eller mer av de medlemmer interesselvisten gjelder, har deltatt i avstemningen.
4. Har mindre enn 2/3 tatt del i avstemningen, og vilkårene etter pkt. 2 ikke er fylt, sender forbundsstyret melding om avstemningen med innstilling til sekretariatet i Landsorganisasjonen om forslaget bør vedtas eller forkastes.
5. Omfatter en tariffrevisjon også andre fagforbund forholdes som bestemt i Landsorganisasjonens vedtekter § 15 punkt 5 – 10.

Retningslinjer om arbeidsstans

1. Når samtykke til å iverksette arbeidsstans foreligger, skal fagforeningens styre utgjøre streikekomité.

2. Der det er flere fagforeninger som har berørte medlemmer, skal de sammen eller gjennom koordineringsleddet utpeke/oppnevne en «hovedstreikekomité» som har ansvaret for samordning av streiken.
3. Dekker en fagforening flere arbeidsgivere skal det velges streikekomité hos den enkelte arbeidsgiver.
4. Fagforeningen har ansvaret for å organisere streiken, sette ut streikevakter, gi informasjon og ellers utføre de oppgaver som anses nødvendig.
5. Fagforeningen har også ansvaret for å registrere og følge opp hvilken streikestøtte den enkelte skal ha. Dette gjøres i Tariffmodulen Forbundet sentralt utbetaler streikestøtten.

Retningslinjer for stønad under arbeidsstans

1. Arbeidsstans som er satt i verk i medhold av retningslinjer for arbeidsstans, gir medlemmer som omfattes av arbeidsstansen rett til stønad.
2. Forbundsstyret fastsetter stønadens størrelse. Streikestønad er ikke skattepliktig inntekt.
3. For å få rett til stønad, må det enkelte medlem ha vært i arbeid på det tidspunkt arbeidsstansen inntreffer.
4. Medlemmer som var syke da arbeidsstansen ble satt i verk, har krav på stønad fra den dagen de blir friskmeldt mot å legge fram legeattest. Sykemeldt medlem som får sykelønnen stanset, utbetales streikestønad.
5. Medlemmer som er utskrevet til verneplikt når arbeidsstans blir satt i verk, får stønad fra den dagen de blir dimittert.
6. Ved utbetaling av stønad trekkes skyldig kontingent.

FAGFORBUNDET

Fagforbundet • Trykk: Moltzau AS • Mars 2023 • Opplag A6: 30 000

Omtanke • Solidaritet • Samhold

